

KILENC ÉVTIZED A MŰVÉSZET VONZÁSÁBAN

Pirk Jánosné Remsey Ágnes (1915–2010) és a Remseyek

KILENC ÉVTIZED A MŰVÉSZET VONZÁSÁBAN

Pirk Jánosné Remsey Ágnes (1915–2010) és a Remseyek

NINE DECADES IN THE ATTRACTION OF ART

Ágnes Remsey (1915–2010) and the Remseys

Pest Megyei Múzeumok Igazgatósága – Ferenczy Múzeum

Directorate of Pest County Museums – Ferenczy Museum

Szentendre, 2011

PMMI – Ferenczy Múzeum kiadványai: 33.
PMMI – Ferenczy Museum Publications: 33.

Sorozatszerkesztő / Series editor: Dr. habil. KÁLNOKI-GYÖNGYÖSSY MÁRTON

A kiadványt szerkesztette és az előszót írta / Edited and introduced by: KOPIN KATALIN

Szakmai konzulens / Consultant: Dr. TÖRÖK KATALIN
A tanulmányok szerzői / The authors of the essays: Dr. TÖRÖK KATALIN, MAJOR TÍMEA, KOPIN KATALIN
Nyelvi lektor - olvasószerkesztő / Proofreader – copy editor: Dr. ERDŐSI PÉTER
Angol fordítás / English translation: BALOGH ANNA
Katalógusterv és grafikai munkák / Design and graphics: KÁDÁRNÉ KOVÁCS MÁRIA

Fotók / Photos:
Pirk Veronika, Pirk Ambrus, Pirk László, Halper János (PMMI),
Hegedűs Gábor (Gödöllői Városi Múzeum), Mester Tibor (Gödöllői Városi Múzeum)

Külön köszönettel:
Pirk Veronikának, Pirk Ambrusnak, Pirk Lászlónak, Remsey Andrásnak † (1929-2011)
Remseyné Sipos Ilmának, Remsey Flóriának
a kiállításához és a katalógushoz nyújtott önzetlen segítségért

Köszönetet mondunk a kölcsönző magánszemélyeknek és intézményeknek:
a Gödöllői Városi Múzeum részéről, G. Merva Mária igazgatónak, Óriné Nagy Cecília művészettörténésznek,
a Gödöllői Iparművészeti Műhelynek, a Magyar Nemzeti Galériának, az Iparművészeti Múzeumnak, Gödöllő Város Önkormányzatának,
az Országos Színháztörténeti Múzeum és Intézetnek

A múzeumpedagógiai betétlapot szerkesztették a PMMI Közönségkapcsolati Csoport múzeumpedagógusai

Nyomdai kivitelezés / Printed by: Demax Művek Nyomdaipari Kft. Budapest

Támogatók / Sponsors: Nemzeti Kulturális Alap
Museum Complex

Kiadja a Pest Megyei Múzeumok Igazgatósága

Felelős kiadó / Published by:
Dr. habil. KÁLNOKI-GYÖNGYÖSSY MÁRTON megyei múzeumigazgató / Director

© PMMI – Ferenczy Múzeum és a szerzők / © Directorate of Pest County Museums and the authors

ISBN 978-963-9590-48-9
ISSN 1589-9322

A borítón / On the cover: Remsey Ágnes: Óriás pitypang / Dandelion

Bevezető

Az emlékkiállítás a 2010-ben elhunyt Remsey Ágnes sokoldalú, szerteágazó életművét mutatja be, a 19–20. század fordulójáig visszanyúló művészeti hagyományokat mindmáig őrző Remsey család tágabb történetének összefüggéseibe helyezve. Az alkotó az iparművészet, az irodalom, a képzőművészet, a bábművészet területén fejtette ki tevékenységét; a kiállításon, most első ízben az életmű valamennyi ágát a nagyközönség elé tárjuk.

Remsey Ágnes gyermek- és ifjúkorát szüleinek, a Remsey Jenő–Frey Vilma művészházaspárral Gödöllőn töltötte. A gödöllői művésztelep szellemisége, részben szüleinek, részben a többi alkotónak köszönhetően életre szóló hatást gyakorolt művészetére. 1936-tól a Magyar Képzőművészeti Főiskola hallgatója, ahol Rudnay Gyula volt a mestere. 1939-től tagja a Magyar Iparművészeti Társulatnak. 1939 és 1943 között az általa alapított Palotás Szőnyegműhelyt vezeti, mely a gödöllői szőnyegszövő hagyományok folytatója. Szőnyegeivel hazai és nemzetközi kiállításokon aratott szakmai és közönségsikert. 1949-ben férjével, Pirk János festőművésszel Szentendrére költözött, ahol öt gyermeket neveltek fel. Báb- és babatervezéssel, valamint -készítéssel 1945-től foglalkozott, emellett regényeket, könyveket írt és akvarellfestményeket készített.

A kiállítás első részében szőnyegtervező tevékenységét és a Palotás Szőnyegműhely működését állítjuk a középpontba. Kiemelt kiállítási tárgyként Remsey Ágnes közintézményekben és magántulajdonban őrzött eredeti szőnyegei, szőnyegtervei és műhelyrajzai szerepelnek. Szőnyegtervező tevékenységét árnyalják azok az eredeti tervek alapján újrászövött szőnyegrészetek, melyeket a Gödöllői Iparművészeti Műhely gobelin- és szőnyegszövő tanfolyamának növendékei készítettek erre az alkalomra Remsey Flóra textilművész irányítása alatt. A látlat második részében Remsey Ágnes írói munkásságát, valamint akvarellfestését kívánjuk bemutatni. A kiállítás

utolsó egységében a Remsey család több generáción átívelő baba- és bábkészítő tevékenységét tárjuk a közönség elé. Remsey Ágnes egyéni hangvételő, irodalmi és mesefigurákat megjelenítő textilbabái mellett, archív fotók alapján rekonstruálásra kerül az 1947–1953 között működő Remsey Marionettszínház egyik bábjelenete is, az eredeti marionettfigurák bemutatásával. A kiállítás katalógusában szereplő tanulmányok új szempontok szerint dolgozzák fel az életmű alkotói korszakait és ágait. Török Katalin tanulmánya áttekinti a Remsey család négy generációjának történetét, melynek háttéréül a gödöllői művésztelep elvei és értékei szolgáltak. Megrajzolja Remsey Ágnes pályaképét és élettörténetét, valamint összefoglalja az egymást követő életszakaszokban végzett művészeti tevékenységeit. A Remsey Marionettszínház történetét vázoló, e sorok írója által jegyzett tanulmány tágabb összefüggésben, a korszak kulturális tényezőit is figyelembe véve elemzi a család bábjátékos működését. A gödöllői kolónia hagyományait folytató, annak termékenyítő szellemiségéből táplálkozó marionettszínház értékes példaként járul hozzá a kolónia életmódbeli, valamint művészeti, nevelési elveinek gyakorlatba ültetésének és továbbélésének vizsgálatához. A Palotás Műhely működését bemutató írás összefoglalja a műhely történetét az új kutatási eredmények és néhány elsődleges forrás felhasználásával. Remsey Ágnes irodalmi tevékenységét Major Tímea elemzi megjelent műveinek tükrében. A szöveg a műelemzés, műértelmezés és motívumkutatás eszközeit alkalmazva vállalkozik irodalmi tevékenységének értékelésére. Remsey Ágnes kilenc évtizedet átölelő életművének bemutatása számos szállal gazdagítja a magyar iparművészet történetét, és eddig feltáratlan kultúrtörténeti összefüggéseket hoz felszínre. Életműve egy következetes, töretlen életút álmásainak eredményeként és jelentős kordokumentumként áll előttünk.

Kopin Katalin

Remsey Ágnes, 1959

Dr. Török Katalin

Pirk Jánosné Remsey Ágnes és a Remseyek

Családtörténeti áttekintés

Az 1890-es évek elejétől az I. világháború kitöréséig terjedő közel huszonöt esztendő a magyar képző- és iparművészet egyik legizgalmasabb periódusa. Az ún. történeti művésztelepek – más-más tartalommal, művészeti programmal és eltérő szervezeti keretek között – ebben az időszakban formálódtak közösséggé a szentendrei művésztelep kivételével, amely 1926–29 között szerveződött meg.

A Millennium évére, 1896-ra esik a mind közül legnagyobb hatású, kiemelkedő jelentőségű nagybányai művésztelep, a „magyar Barbizon” életre hívása, majd az alföldi város, Szolnok következik. A Pettenkofen osztrák festő nevével fémjelzett hosszú előtörténet után, 1902 nyarán adta át a város használatra az újonnan épített tizenkét műtermet, s ezzel intézményileg is létrejött a szolnoki művésztelep. Vele egyidejű a gödöllői „kolónia” megalakulása, amelynek kezdetét egyesek Körösfői-Kriesch Aladár Gödöllőre költözésétől (1901), mások a szőnyegszövő műhely indulásától (1904) számítják. A hódmezővásárhelyi művésztelep esetében is két, egymáshoz közeli időpont jelzi a kezdeteket. Az egyik 1908, amikor Tornyai János tanulmányait befejezve visszatért a városba, a másik 1912, a Művészek Majolika és Agyagipari Telepének beindítása. Az Iványi-Grünwald Béla köré csoportosult, Nagybányáról kivált művészeket Kecskemét fogadta be, s ezzel 1909-ben létrejött a kecskeméti művésztelep – abban az évben, amikor a fiatal Remsey Jenő hároméves tanulmányi ösztöndíjjal a gödöllői kolóniára került.

Olgyay Molnár Johanna, a „Szegény babacsináló asszony”

A művészettörténész szakma számára a Remsey család története a festőművész, drámaíró és költő Remsey Jenővel (1885–1980) kezdődik. A családi legendárium azonban – joggal – a festő édesanyját, Olgyay Molnár Johannát teszi első helyre. A 19. század végén, miután házassága miatt négy gyermekével magára maradt, egyedül nevelte fel őket Angyalföldön nagy nélkülözések között. Éjszakánként játékbabákat, bábukat varrt, amelyeket azután vásárokon adott el. *„Nagy sors volt az övé, de ő ezt nem tudta. Alakja azóta szimbólummá vált a családban.”*¹ Fia, Remsey Jenő több festményen is megörökítette alakját, közöttük 1915-ben *Pythia (Szegény babacsináló asszony)* címmel.

Olgyay Molnár Johanna kényszer szülte babakészítésével olyan tradíciót teremtett a családban, amit két gyermeke és négy unokája folytatott, ill. fejlesztett tovább és teljesített ki.

Remsey Gizella, a Thália Társulat színésze

Lányai, Remsey Gizella és Ilona a színészi pályát választották. Kettejük közül Gizella *„egy igazi temperamentumos díva”* volt a tehetségesebb, a karakteresebb, aki sikeres színésznőnek indult a Tháliában. Egyszer azonban szereposztás körüli vitába keveredett a direktorral, és mérgében otthagytott csapat-papot. A kérdés, hogy a hirtelen

Frey Vilma, 1916 körül

Remsey Jenő, 1910-es évek második fele

hozott döntés helyes volt-e, ma már megválaszolhatatlan.² Mindenestre „a világot jelentő deszkákról” lelépő színész nő édesanyja hatására – először neki segítve, majd egyre önállóbban – babakészítéssel kezdett foglalkozni, meglehetősen sikerrel. Ő volt az első a családban, aki a babakészítést művészi fokra emelte. „*Bábuival Bécsben és Münchenben aranyérmet nyert, hazai kiállításokon is sikert aratott.*”³

Az egész Remsey családra jellemző művészi sokoldalúság alól Remsey Gizella sem kivétel. A színészet és babakészítés mellett versírással is foglalkozott. S. Remsey Giza néven, az 1910-es években megjelent *Könnyecseppek* című verseskötetét öccse, Remsey Jenő, Gara Arnold (1882–1929) és Gulácsy Lajos (1882–1929) illusztrálták.⁴ Remsey Jenő 1909-ben nővéréről festett, *Gizella* című portréja ugyanabban az évben szerepelt a KÉVE kiállításán.⁵

Remsey Gizella életének csupán egy-egy epizódját ismerjük, ezért csak feltételezni lehet, hogy Gulácsy Lajossal a Thálián keresztül ismerkedett meg. Ezt valószínűsíti, hogy Gulácsy 1905-ben megbízást kapott a Tháliától és a Magyar Színháztól díszletek készítésére, ami miatt gyakorta meg kellett ott fordulnia. Kettejük kapcsolata nem futó ismeretség volt csupán.⁶ Gulácsy Szűz u. 3. szám alatti padlásműtermének baráti köréhez tartozott Remsey Gizella is, sőt a festészet iránt már erős vonzalmat tápláló öccsét, Remsey Jenőt is ő vezette be Gulácsy, Erdei Viktor, Nagy Balogh

János festőművészek, Fülep Lajos művészettörténész Szűz utcai művészársaságába, akik heti rendszerességgel találkoztak ott. Közöttük kezdett el autodidakta módon festeni.⁷

A „Visszautasítottak” a Greshamben Remsey Jenő első sikerei

A Szűz utcai műteremtől időben kissé visszalépve említést érdemel, hogy az apa nélkül maradt Remsey család megélhetési gondjai miatt a legidősebb fiú, Remsey Jenő gyerekvállára is nagy teher nehezedett: délutánonként tanulás helyett kecskét őrzött a közeli angyalföldi mezőn, majd két évig mosogatni járt egy módosabb családhoz.⁸ Miután 1905-ben leérettségizett, négy évig tisztviselőként dolgozott, hogy könnyítsen édesanyja terhein, de közben eljárt az Iparrajziskola esti tagozatára. Szociális érzékenysége, amely végigkísérte egész életén át, részben fiatalkori személyes élményekből táplálkozott és már korai műveinek témaválasztásában is megmutatkozott (*Az iga*, 1905; *Proletárok*, 1906; *Félkegyelműek*, 1912; *Sebesültszállítás*, 1915; *Máramarosi menekültek*, 1916; *Rőzseherdő asszony*, 1916).

A Gresham palotában 1909-ben kiállítást rendeztek azok a művészek, akiknek beadott alkotásait a Műcsarnok kizsírízte. A „Visszautasítottak” között volt Remsey Jenő is. Erőt és egyéni hangot sugárzó képeivel kapcsolatban írta Bölöni György, hogy „...a párizsi *Indépendants Salon* lázas napjaiban érezzük magunkat: színek és formák legradikálisabb stílizálása folyik nála.”⁹ De nemcsak Bölönire gyakorolt mély hatást Remsey. A finnek híres festője, a Kalevala illusztrátora, az éppen Magyarországon tartózkodó Akseli Gallenkallela olyan tehetségesnek ítélte a huszonnégy éves festőt, hogy közbenjárására került Gödöllőre hároméves állami ösztöndíjjal, s még ugyanebben az évben a Magyar Képzőművészek és Iparművészek Egyesülete, közismert nevén a KÉVE is tagjai közé választotta. Az egyesület révén azután számos hazai és külföldi kiállításra szerepeltek művei.

Művészeti törekvések és reforméletmód a gödöllői kolónián. Körösfői-Kriesch Aladár és köre

A gödöllői kolónia szellemi vezetője, Körösfői-Kriesch Aladár (1863–1920) huszonegy évvel volt idősebb Remsey-nél, a kolónia másik meghatározó személyisége, a festő, grafikus, mozaik- és üvegtérkép-tervező Nagy Sándor (1869–1950) pedig tízennel. Mindketten ismert, külföldi tanulmányutakat megjárta, rendszeresen kiállító, neves és kitüntetett díjakkal rendelkező, megbecsült művészek voltak. Kriesch Aladár *„egy atyai ember volt, egy nagy keresztény és nagy szocialista és egy nagy művészlélek, akiben az a vágy bontakozott ki, hogy ők egy magyar reneszánszt fogják előkészíteni (...) Az egész magyar társadalom át volt hatva már a reform gondolatoktól, sőt a szocializmustól is (...) a szecesszió nemcsak festői és képzőművészeti forradalmat akart, de társadalmi átalakulást is.”*¹¹ Körösfői-Kriesch Aladár karizmatikus egyénisége pár év alatt egész művészgárdát vonzott Gödöllőre. Itt lakott húga, a festőművész Kriesch Laura férjével, Nagy Sándorral, Moiret Ödön szobrász, Zichy István, Frecskay Endre, Erdei Viktor festőművészek, Juhász Árpád, a bácskai Zomborról származó festő és grafikus, Raáb Ervin festőművész, Sidló Ferenc szobrász és felesége, a szőnyegtervező és rajzó Undi Carla és nővére, a többféle művészeti ágban tevékenykedő Undi Mariska. Leo Belmonte svéd festő Párizsból költözött családjával Gödöllőre, és már itt tökéletesítette a magával hozott gobelin technikát.¹² A Frey nővérek, Rózsa (1887–1975) és Vilma rajztanító (1886–1974) a Bácskából, Zomborról jöttek Gödöllőre, Körösfői újsághirdetésére, amelyben művelt lányokat keresett a szövőiskolához.¹³ Amikor tehát Remsey Jenő 1909 őszén Gödöllőre érkezett, a szövőműhely az Országos Iparművészeti Iskola tanműhelyeként már öt éve működött. Ott dolgoztak a Frey nővérek is. Remsey Jenő és Frey Vilma 1912-ben kötött házasságából négy gyermek született: Remsey Ágnes szőnyegtervező, bábkészítő, író és akvarellfestő (1915–2010), Remsey Iván festő

és nemzetközileg ismert bábművész (1921–2006), Remsey Gábor zenész és grafikus (1925–1999), Remsey András (1929–2011) zenész, grafikus, néprajzi és burleszk filmek készítője. A gödöllői kolónia a hazai művésztelepek között egyedülálló volt abban, hogy tagjait azonos életfilozófia és erkölcsiség, rokon művészeti hitvallás és a század elején tért hódító reforméletmód kötötte össze. *„A kolónia élete többször volt.*

Remsey Jenő családjában Gödöllőn, 1925

Nem szorítkozott a művészi munkára, bár az természetesen nagyon lényeges volt, de itt az életmód is fontos szerepet játszott. A fennálló polgári életrenddel ellentétben ők egy u. n. reforméletet éltek, ami kiterjedt a táplálkozásra, sportra, azután a színházlátogatásokra, könyvek figyelemmel kísérésére, folyóiratok járatására, olvasására. Egy széles spektrumú életszemlélet volt az, ami mindnyájukat ebben az irányban befolyásolta (...) a lakberendezést is a saját ízlésüknek és felfogásuknak megfelelően alakították (...), a nők a telepen u. n. reformruhában jártak, ami azt jelentette, hogy levetették a fűzőket (...) nem hordtak se kalapot, se kesztyűt, a szoros, magas szárú cipőket mellőzték, helyettük sarukat csináltak (...) úgy akartak példát adni, hogy ők egymás

A Remsey család barátai társaságában a Gödöllői parkban, 1927 körül

között megvalósítják az új embertípust és az új életformát”.¹⁴ „Mindennek alapja az önismeret, az öntudat, majd az ember gyakorlati, erkölcsi, művészi és szellemi képességeinek kiművelése – vallotta Nagy Sándor a gödöllői művészekkel egyetemben, akiknek e négy terület egysége – a művészi munkában megvalósulva alapelve volt.”¹⁵

A kolónia lelke és tanácsadója, mindenkit szeretettel befogadó teoretikusa, Körösfői-Kriesch Aladár kitűnően zongorázott, műtermében vasárnaponként zenedélutánokat rendeztek. Ugyancsak náluk, éveken át hetente kétszer felolvasásokat tartottak a kolónia tagjai számára, s mindezek felül „évente egyszer kosztümös estély volt a műteremben. Egy nagy szekrény tele volt népviseleti és történelmi kosztümökkel, ez utóbbiakat ő tervezte korhű minták, képek után.”¹⁶ Ezt a minden művészeti ágra nyitott műtermi életet később a Remseyek folytatták Erdő utcai házukban.

A gödöllői művésztelep 1901-től 1920-ig, Körösfői-Kriesch Aladár haláláig élte történetének első, a későbbi évtizedekre is meghatározó erejű korszakát. Az I. világháború szétzilálta ugyan a kolóniát, de az időtálló szellemi értékek nagy része más körülmények és feltételek között újrarendeződött.

A háború Remsey Jenő képzőművészeti és literátori

munkásságán egyaránt mély nyomot hagyott. Az orosz fronton egy ideig hadifestőként dolgozott Vaszary János és Mednyánszky László festőművészek társaságában. *Sebesültek* című képeért megkapta a főváros jubileumi nagydíját,¹⁷ Az *eszevesztettek* címmel pedig 1916-ban háborúellenes drámát írt,¹⁸ majd amikor két és fél év után hazajött a frontról, megfogadta, hogy tíz évig csak bibliai témájú képeket fest.¹⁹

A kolónia örökségének folytatója: Remsey Jenő

A magukat Körösfői-Kriesch Aladár szellemi követőinek tartó művészek – élükön Remsey Jenővel – már Körösfői halálának évében, 1920-ban megalapították a 15. századi itáliai festőről elnevezett Cennini Társaságot, majd 1924-ben a Spirituális Művészek Szövetségét. Programjukat Remsey így foglalta össze: „*A spirituális művészet (...) új embert, új életet és új művészetet hirdet, mely fölemeli az embert a sárból, és újra isteni méltóságra emeli őt, az örök Szépség és az örök Igazság erejével.*”²⁰

Remsey Jenő 1920-ban kiállított műveivel kapcsolatban Elek Artúr a Nyugatban úgy fogalmazott, hogy a festőben „*diszharmonikus érzések kavargtak, kiengesztelhetetlen*

pesszimizmus, haragos fájdalom, torzító keserűség...”, majd így folytatta: „Csak meg kell nézni, miket fest. Emberi nyomorultakat: koldusokat, félkegyelműeket, rongyos embereket, vergődő lelkeket. Egész Gorkij-galéria kitelnék festményeiből, csakhogy az ember nem Gorkijra gondol láttukra, hanem valami magasabb rendűre, a részvétnak és a szánalomnak valami olyan patetikus nagy ábrázolójára, kiben a fájdalom is mint nagyság keletkezik...”²¹ Bár Elek Artúr értette Remsey érzelmi és gondolati motivációját, az akkor harmincöt éves művész mégis nyílt levélben reagált a megjelent kritikára. Írásában átütő erővel fogalmazta meg alkotói hitvallását, amint az itt következő részletből is kiténik:

„Az ember én előttem különös, szinte sugárzó szentség színében jelenik meg, akkor is, amikor mások csak a rútságot, s a súlyos Karmák arcukat eltorzító fintoát látják. (...) Így azt gondolom, nem pesszimista, hanem optimista művészet az enyém, mert én az emberi főnnség szeretője s keresője vagyok, s a világnézeti bázis, melyre dolgaim épülnek, szemmel láthatólag s kétségtelenül a legnagyobb jó, az örök hatalmú lelkiség szeretete. (...) Világnézet, magasabb rendű erkölcs, jó szándék embertestvéreinkkel szemben – ezek nélkül maradandó művészi munkák nem alkothatók.”²²

Remsey Jenő az 1909-től, első bemutatkozásától haláláig eltelt hét évtized alatt rendszeresen szerepelt hazai és – a II. világháborúig a KÉVE művésztszrulat tagjaként – külföldi kiállításokon. Már fiatalkori munkáit elismerések kísérték, példa erre a hároméves gödöllői ösztöndíj (1909), a bécsi vadászati kiállításon kapott kitüntetés (1910), a később elnyert Beretvás Hugó-díj (1910 vagy 1916),²³ a székesfőváros jubileumi nagy díja (1916 k.) és a székesfőváros díja (1922). A szakmai elismertség későbbi, I. világháború utáni példái egy hősi emlékmű pályázaton nyert aranyérem (1924) és a Benczúr-díj (1944) jelentik. De ugyaneide tartoznak a jelentős megbízások is, például a New York-i Világkiállításon (1938) bemutatott, Győr városa által megrendelt nagyméretű gobelin, vagy a közel száz méteres freskó, amelynek elké-

szítésére a Lónyai utcai református főgimnáziumtól kapott megbízást (1942–1943).²⁴

A gödöllői művésztelep második generációjának vezéralakja, Körösfői Kriesch Aladár és Nagy Sándor művészeti-etikai értékrendjének őrzője és folytatója, Remsey Jenő sokoldalú és haláláig termékeny művészi pályafutása során – amint arra fia visszaemlékezett – „festett portrét, freskót és történelmi képet, készített rézkarcot, nyert szoborpályázatot, tervezett szőnyeget, gobelint, még zászlót is, alkotott több sorozat színes ablakot, irt verseket, drámákat és esztétikai cikkeket, szerkesztett folyóiratot és illusztrált könyveket, létesített egy állandó kiállítási helyiséget Budapest szívében... (Apám korában az »Új Szalon« nevet viselte, később Szalmássy Galéria lett a neve...), megalapította a Spirituális Művészeti Szövetségét, szabadtéri játékokat szervezett és bábszínházat hozott létre Gödöllőn, »Arany Akció« címmel kidolgozott egy, (...) [a] műkereskedelem magas színvonalát biztosító képértékesítési rendszert, szinte hihetetlen, hogy alkotásban, szervezésben mi mindenre futotta hitéből, erejéből.”²⁵

A gödöllőiek harmadik generációja:

Remsey Iván, Remsey Gábor és Remsey András

Remsey Jenő életművéhez – személyes műveinek megalkotása mellett – elválaszthatatlanul hozzátartozik a kitűnő pedagógiai érzék, az önzetlen szülői szerepvállalás, a művészi önkifejezés előtti mély tisztelet, amellyel mind a négy gyermekében felszínre segítette, majd bátorítólag fenntartotta és fejlesztette a magukban hordozott alkotó erőt. A gödöllői, Erdő utcai házban a szülők nyitott szemlélete kitűnő táptalajt nyújtott a gyerekek orientálódásához a művészetek felé, ami azt eredményezte, hogy egész életükben oldottan és nagy kreativitással mozogtak a képzőművészet, az iparművészet, a zene, az irodalom, a bábjáték és a színjátszás, a filmezés területén. A régi gödöllői hagyományokat őrizve, életformájukká vált, hogy sok mindent együtt, közösen illetve egymás hatása alatt csináltak: bábozást,

házi színi előadásokat és jelmezes bálakat, rézkarcolást, zenélést és filmezést, dunai evezőtúrákat.

A fiúk közül a legidősebb, Remsey Iván folytatta legintenzívebben édesapja festő-hivatását, de mégsem ebben, hanem a bábművészetrel ért el kimagasló hazai és nemzetközi ismertséget.²⁶ Két öccse, Remsey Gábor és Remsey András első helyen a zenével kötelezték el magukat, Gábor mint zeneszerző és zenetanár, András mint zongorista. De maradandót alkottak rézkarc-művészetükkel is. Remsey Gábor, a Magyar Rézkarcművészek Alkotóközösségének tagja például értékes szolgálatot tett mind szülővárosának, mind a hazai kultúrtörténetnek azzal, hogy érzékeny, lírai karcain megörökítette Gödöllő pusztulásra ítélt hagyományos házainak és kertjeinek hangulatát.²⁷

Remsey András sokoldalúságát mutatja zenei képzettsége és rézkarcoló tevékenysége mellett könyvillusztrátorként, néprajzi és burlasz filmek készítőjeként végzett munkássága. Fivéreihez hasonlóan, ő is aktív részese volt a Remsey család híressé lett marionettszínházának²⁸ és az 1950-es, 1960-as években a maguk mulattatására készített, de a filmes szakma által is számon tartott játékfilmeknek, mint pl. az *Archibald és társai*. Gödöllőn 2011 tavaszán mutatták be a *Remsey András háza* című filmet.²⁹

Az iparművész, író és akvarellfestő Remsey Ágnes

A szőnyegtervező és baba/bábukészítő iparművész, író és akvarellfestő Remsey Ágnes halálával hosszú és gazdag élet zárult le 2010-ben. Öt gyermeket nevelt fel festőművész férjével, Pirk Jánossal, akinek társa volt egy életlen keresztül, támasza az embert próbáló, nehéz időkben és festészetének egyik legjobb értője és tisztelője.³⁰

Remsey Ágnes születési helyét az I. világháború Gödöllőtől távol, a történeti Bácska déli részén, egy kis faluban, Hódságon jelölte ki. Frey Vilma itt élő rokonai házában hozta világra 1915. április 17-én első gyermekét. Gödöllőre csak két és fél év elteltével költöztek vissza, amikor Remsey Jenő hazatért a frontról. Apa és elsőszülött gyermeke ekkor ismerkedett meg egymással.³¹

A gödöllői kolónia virágkorának már csak utolsó sugarai jutottak el a kislányhoz. Ötéves volt, amikor Körösfői-Kriesch Aladár meghalt, de emlékezete mégis megőrzött néhány gyerekkori személyes élményt szeretetteljes lényéről és műterméről. S hogy felnőttkorában mégis olyan színesen, élvezetesen tudta a hallgató elé idézni a kolónia legtermékenyebb éveit, az azért lehetséges, mert szülei rendszeresen meséltek róla, továbbá Nagy Sándorék is még harminc évig Gödöllőn éltek szoros és jó barátságban a Remsey családdal. „...a szüleim annyira intenzíven részt vettek a telep életében, hogy ez számukra később is állandó téma maradt (...) mindig vissza-visszaszálltak, mint a legszebb emlékeikbe, és meséltek róla, és így tudtam én is megismerni a kolónia életét (...) Nagy Sándorékkal jó barátságban voltunk egész életünkben, generációkon keresztül. Sok külföldi ismerősük volt, s a legjobb külföldi irodalmat is megkapták, a gyermekirodalmat is. Az első élményeimet, a kultúrát tekintve – szüleimen kívül – őtőlük kaptam.”³²

*

A négy testvér között legidősebbként és egyetlen lányként már gyerekfejjel beletanult „az anyaszerepbe”, amelyben később, öt saját gyermeke mellett teljesedett ki. Nagy Sándor lányától korán megtanult olvasni és a kicsikkel való

foglalatokodás, a sok mesélés döntő szerepet játszott abban, hogy számára a könyvek az élet nélkülözhetetlen tartozékaivá váltak. A polgári iskola négy osztálya után rövid ideig a gödöllői premonstreiekhez járt iskolába, azt követően három évig a pesti Mária Terézia Gimnáziumba, az érettségit is ott szerezte meg. 1936-ban iratkozott be a Képzőművészeti Főiskolára Rudnay Gyula osztályába, de különféle problémák miatt tanulmányai megszakadtak. Az 1930-as évek második felében tagja lett az Iparművészeti Társulatnak. Nagy Sándor és felesége 1921-ben újjászervezte a kolónia szerves részét képező korábbi szövőműhelyt, amelyet 1924-ben sikerült ismét az Iparművészeti Iskola tanműhelyévé nyilvánítani. A műhely 1927-ig Nagy Sándorné Kriesch Laura vezette. A két világháború között Gödöllőn többen is foglalkoztak szőnyeggel. Dóczy Pál – a telep egyik tagja – például budapesti üzletében szőnyegterveket és különböző kellékeket is árusított.³³

Remsey Jenő és Frey Vilma 1924-ben hozta létre saját műhelyét, „Remsey szőnyeg és gobelin műhely” elnevezés alatt. „A betanított lányok közül szervezett apám egy-két csoportot és a saját tervezésű szőnyegeit szövette meg. Akkoriban a szőnyeg elég magas áron forgott az országban (...) Főleg azért, hogy legyen valamilyen megélhetési forrásom, átvitettem apámtól (1939) mindazt, amit ő már kigyakorolt, s mivel akkor ő már a képzőművészet terén elég stabilan állt, az általa betanított szövőcsoportot átadta nekem. Egészen a második világháború kitöréséig azzal foglalkoztam.”³⁴ Később a Palotás Szőnyegműhely Remsey Ágnes nevével fonódott össze, és művészeti pályafutásának kiemelkedő korszakát jelentette.³⁵ Szőnyegei a fővárosi kiállítások³⁶ mellett külföldiekre is eljutottak, melyek között a legjelentősebb az 1940. évi Milánói Textil Triennálé volt.

*

A harmincas évek végétől egyre jobban akadozó gyapjúfonal-ellátás érzékenyen érintette a gödöllőieket is. Remsey Ágnes 1943 februárjában útnak indult Erdélybe, hogy gyapjút

Karácsony a gödöllői Remsey-házban, 1947

vásároljon a szövőműhely részére. Szülei biztatására útba ejtette Nagybányát, ahol fiatal korukban, az 1910-es évekbenők is jártak. Nem találta a művésztelephez vezető utat, ezért megszólított egy festőt, Pirk Jánost, aki kint a szabadban dolgozott. „Amikor végiglátogattam mindenkit a telepen, egyszer csak felbukkant ő is. Rögtön láttam az arcán, hogy valami megváltozott. Két vagy három napot töltöttem el Nagybányán, a főtéren volt egy szálloda, ott laktam. Már úgy jöttem vissza Magyarországra, mint eljegyzett menyasszony. Azért siettette János a dolgokat, mert nem lehetett tudni, mit hoz a háború. 1943 júniusában összeházasodtunk. Egy ideig ott laktunk Nagybányán. Az volt a terv, hogy mivel sok volt ott a bányászlány, áttelepítjük oda a gödöllői szőnyegműhelyt, de ez nem következett be, mert két-három hónappal a házasságkötésünk után Pirk Jánost behívták katonának és Magyarország hadszíntérére változott. Én akkor már állapotos voltam a legidősebb fiammal, s mivel Nagybányáról a legtöbb orvost is behívták a frontra, hazajöttem Gödöllőre a szüleimhez (...) Mindenünk odaveszett. A vagon, ami bútorainkat, személyes dolgainkat, férjem festményeit szállította volna Magyarországra, útközben eltűnt. Lekapcsolták vagy találat érte. A férjem akkor negyvenéves volt, tehát addigi munkásságának java része elveszett (...) Hat évig laktunk Gödöllőn a szülői házban, ahol Pirk János belejött újra a festésbe, a legszebb 'ablakos' képeit ott festette.”³⁷

Karácsony Szentendrén.
Pirk János és Remsey Ágnes gyerekeik körében, 1956

A megélhetési kényszerből babákat készítő Olgay Molnár Johanna emlékét sok évtized elteltével unokájának, Remsey Ágnesnek idézte fel az élet. *„Harmincegy éves voltam akkor, amikor a második világháború kényszere tűt és cernát adott a kezembe. Nagyanymám akkor már örök álmát aludta régen, de álmai beköltöztek az én ujjaimba.”*⁹⁸ A háború utáni nehéz években Gödöllőn, a szülői házban – ahol kislány korában annyiszor megcsodálta nagyanyja új és új babát, bábút teremtő leleményét, kézügyességét – egy háborút átvészelt, üresen álló befőttes polc lassan megtelt a gyertyafény mellett, haszontalan rongydarabkákból készült saját babáival, melyek azután élelmiszerért cseréltek gazdát. *„Nagyon hálás vagyok a bábuk apró népének, és fontosságukat hirdetem. Ők segítettek át a háború nyomorán, ők vezettek el sok-sok titokra.”*⁹⁹ Az 1970-es években – már nem megélhetési kényszerből, hanem saját művészi világának és alkotó örömeinek kifejezésére – Remsey Ágnes újra elkezdett bábukészítéssel

foglalkozni. Az egyéni hangvételű, irodalmi és mesefigurákat megjelenítő, karakteres alkotásaival önálló kiállításokon vett részt, nagy tetszés és elismerés kíséretében.⁴⁰ A babák, bábuk összetett, rejtelmekkel teli, határokat és korlátokat nem ismerő világa ilyen vagy olyan módon, de hatalmába kerítette a misztikum, a mesék és a szimbólumok iránt egyébként is fogékony egész Remsey családot.

*

A négy Remsey testvér közül ketten alapítottak családot. *„A házasságok révén újra meg újra művészi érzékű emberek kerültek a családba, akik a művészi géneket megerősítették az utódokban.”*⁴¹ A Remsey Iván és Sipos Ilma házasságából született neves textil-iparművész, Remsey Flóra így jellemezte édesanyját: *„Anyám csodálatosan énekelt. Ha nem lett volna annyira lámpalázás, hogy a közönség előtt azonnal bereked, nagyon sokra vihette volna. De más adottsága is volt: remekül írt és festett. A híres művészettörténész, Supka Magdolna azt mondta róla, hogy a legtehetségesebb magyar festőnő. Elképesztően jó bábokat faragott a családi marionettszínház számára. És ehhez még szép is volt.”*⁴²

A gödöllői szülői ház három család részére egyre szűkösebbé vált, ezért Remsey Ágnes és Pirk János 1949-ben, Remsey Iván és Sipos Ilma 1951-ben átköltözött Szentendrére. A festők városához akkor már több szálon kapcsolódott a család, pl. Frey Rózsán keresztül, aki 1919-től már itt lakott. Szentendré különben is második otthonuknak tekintették a Remseyek, akik nagy evezősök voltak és a nyarakat már hosszú ideje itt töltötték a Duna mellett. A szentendrei Derecskei forgónál az 1950-es években is rendszeresen sátort verő népes család dunai életének Remsey Ágnes egyik írásában állított emléket.⁴³

*

A háború utáni nehéz évek alatt, amikor már öt gyerek nevelődött a családban, Remsey Ágnes számára az írás lett a szellemi, lelki feltöltekezés egyik biztos forrása. *„Az élet annyira nehéz volt, annyira sűrű, hogy az embernek szüksége volt olyan érzelmi töltésre, amivel ezt valahogy ki*

tudta ellensúlyozni. Ha el tudtam lopni egy kis időt az írásra, abban érzelmileg úgy feltöltek, hogy megint birtam tovább az életet.⁴⁴ Versek, esszék, mesék, regények sorai töltötték meg az üres papírlapokat. Közülük elsőnek a még régi hangulatú Szentendrén játszódó meseregény, *Az aranygömb*⁴⁵ jelent meg fia, a festőművész Pirk László illusztrációival. A *Nagyobb mozdulat*⁴⁶ című dokumentumregény a gyerekkor helyszínét, a gödöllői művészkolónia világát idézi az olvasó elé. A *Kilenc asszony karácsonya*⁴⁷ című, ugyancsak dokumentumregény a még régi arcát őrző Szentendrén játszódik az 1950-es években. A helyi plébános egy 1951-ben közzétett felhívásában arra buzdította az embereket, hogy elevenítsék fel a Szent Család-járás, a szálláskeresés országosan elterjedt népi szokását. Pismányban kilenc olyan asszony fogott össze, akiket a háború utáni kitelepítések vagy más sorstragédiák sodortak Szentendrére.⁴⁸ A regényt Remsey Ágnes, mint a kilenc asszony egyike, személyes élmények alapján írta meg.

A következő évben, 2005-ben *Cserepecskék*⁴⁹ címmel szimbolikus mesét vehettek kézbe az olvasók. „*Remsey Ágnes egy magányos kislány és egy egyedül élő tanítónő barátságán keresztül meséli el, hogy a lét teljessége valamikor apró szilánkokra tört. Minden ember őriz ebből a teljességből egy töredéket, egy cserepecskét. Csak a szeretet képes ezeket a kis mozaik-darabkákat újra egésszé formálni, tehát minden cserepecskére szükség van...*”⁵⁰ A könyv 2005-ben a H. C. Andersen születésének 200. évfordulójára meghirdetett országos mesepályázaton különdíjat kapott, és gyerekek közreműködésével bemutatták a Magyar Nemzeti Galériában, majd egy évvel később a Gödöllői Múzeumban.⁵¹ A *Nem tárgy, nem élőlény*⁵² című, gyerekeknek, felnőtteknek egyaránt élvezetes és tanulságos kultúrtörténeti kalandozás, melyben az „idegenvezetők” a különböző korok babái, 2008-ban jelent meg a szerző saját illusztrációival. Más műfajt képvisel a *Verses-képes Kalendárium*,⁵³ és a *Bábuk és Virágok*⁵⁴ című fotónaptár.

Remsey Ágnes és Hamvas Bélát több évtizedes, mély barátság fűzte egymáshoz. Kettejük kapcsolata alaposabb feldolgozást érdemel, amihez jelen tanulmány – szűkre szabott keretei miatt – Remsey Ágnes néhány személyes emlékének felidézésével járulhat hozzá. Hamvas Béla a harmincas évek közepétől fontos helyet foglalt el Remsey Ágnes életében.

A „pitypangfejűek”. A Remsey testvérek gödöllői házuk előtt, 1998

Az író és filozófus 1968-ban bekövetkezett halála csak fizikailag távolította el őket egymástól. „*Hamvas Béla nagy jelentőségű szereplő volt az életemben diákkorom óta. Budapesten az erdélyieknek volt egy társasága, a Bartha Miklós Társaság, ott tartott előadást. Én is odajártam (...) úgy-hogy első kézből kaptam tőle kéziratokat (...) Hamvas egész életében az egyik fő megtartó erő volt, mert csodálatos életszemlélete van, és csodálatosan belevilágít ebbe a szá-zadba, ami elég kaotikus. Olyan, mint egy reflektor, ami keresztül-kasul tudja világítani a jelenségeket.*”⁵⁵ A *Mihály templomot épít*, még kéziratban lévő Remsey Ágnes könyv ihletője Hamvas Béla *Őt géniuszt* című műve volt, amelynek gépelt kézírata az ő pismányi otthonában vészelte át a háborút, akárcsak egy másik Hamvas kézirat, a *Babérligetkönyv*.⁵⁶ Hamvas Béla több ízben elhozta könyveinek kéziratait Remsey Ágnesnek, mert érdeklődéssel és szívesen fogadta

véleményét és észrevételeit. S köszönetképpen azért, mert Remsey Ágnes levelei segítettek neki a fronton eltöltött időt átvészelni, megajándékozta őt 1943-ban megjelent könyvével, *A láthatatlan történettel*.⁵⁷

Barátságuk az ötvenes évek elejétől vált szorosabbá és meghittebbé. Hamvas a Kőhegy oldalában, egy kis vincellér házban, „az Ovidiust idéző, aranykori, idilli tájban meghúzódo tanyában”⁵⁸ lakott, a Pirk–Remsey házaspár pedig Pismányban. Az akkori találkozásokra visszaemlékezve fogalmazott úgy Remsey Ágnes, hogy „ezek az esték voltak azokban a sötét időkben életünk oázisai.”⁵⁹

Hamvas Béla 1956-ban elkerült ugyan Szentendréről, a személyes találkozások egy időre megrikkultak, de a kapcsolat nem szakadt meg. „Amikor utoljára járt nálunk, nem találkoztam vele, mert beteg édesanyámat ápoltam Gödöllőn. Otthonunkban gyermekeim fogadták. Tőlük tudom, hogy alig

Remsey Ágnes és Pirk János szentendrei házuk kapujában, 1988

volt ereje feljönni a lépcsőn, amely néhány fok volt csupán. És nagyon fájlalta, hogy sem én, sem férjem nem voltunk otthon. Ez volt a búcsúzása. Nemsokára megjött a halálhíre.”⁶⁰

*

Remsey Ágnes időskori alkotókedve hívta életre leheletfinom, akvarell virágkölteményeit. Nem csendéletekről van szó, hanem környezetükből kiemelt, önálló és egyedi „lényekről”. A már szirmot bontott, vagy bimbó létállapotban rejtőzködő, hajladozó, törekeny szárú virágok letisztult szépsége arról üzen, hogy alkotójuk közelébe jutott a létezés nagy titkainak. Remsey Ágnes virágakvarelljei azt sugározzák vissza, ami annyira jellemezte őt: alázat, türelem, szerénység, tisztaság és szeretettel telítettség.

A pismányi házban szobája falán volt egy – ma már közel százéves – kép. Rózsafát ábrázol, édesanyja festette, amikor vele volt várandós. A tízes években, a hazai szecesszió bölcsőjeként elhíresült gödöllői kolónia ösztönzőleg hatott a rajztanár végzettségű Frey Vilma virágfestés iránti vonzalmára. A tíz-tizenkét éves Remsey Ágnest ő kezdte el virágfestésre tanítani, első virágképei is abból az időből származnak. „A virágok azután az élet küzdelmesebb időszakában visszahúzódtak a lélek mélyére, hogy aztán az idős kor csendesebb korszakában újra papírra kíváncsoznak, hirdelve a virágok ártatlanságában megjelenő szépség örök igazát” – lánya, Pirk Vera értő megfogalmazása szerint. Remsey Ágnes élet- és pályatörténetének – édesapjáéhoz hasonlóan – szerves részét képezte a szülői szerepkör betöltése. A művészettörténethez vonzó Natália, a kertépítést művészi fokon gyakorló Ambrus, a zenei tehetséggel megáldott Gábor, a festőművész László, az édesanyját és hagyatékát hivatásszerűen gondozó Vera tovább őrzik és ápolják a Remsey család és a gödöllői kolónia szellemiségének időtálló értékeit. Remsey Ágnes személyében a sorsát alázattal és békés szívvel elfogadó, de a kapott talentumot veszni nem hagyó, életével példát mutató, áldozatvállaló, tiszta szívű embert és alkotót tisztelhetjük.

- ¹ Remsey Ágnes: *Nem tárgy, nem élőlény. A XX. század krónikája három nyelven: babául, gyermekül és emberül.* Szentendre, 2007. 8. o.
- ² Farkas Adrienne: A gránátalma helye. Remsey Flóra a művészi génekről, a magyar mitológiáról és Ferenc József lakosztályáról. Magyar Nemzet Online, 2003. augusztus 9.
- ³ *Bábok és babák.* Pirk Jánosné Remsey Ágnes, Remsey Sípó Ilma, Remsey Iván, Remsey András kiállítása, 1998. április 20. – május 4. Barcsay Iskola Galéria, Szentendre.
- ⁴ Az S. Remsey Giza névben szereplő „S” betű férjére, Sós Géza (1870–1918) szobrászra utal, aki főleg állatszobrokat készített. Részt vett Zala György mellett a millenáris emlékmű elkészítésében. Testvérbátyja Salten Félix bécsi színigazgató, színpadi író, szerkesztő és kritikus, a *Bambi*, a *Bambi és gyermekei* című híres állatregények szerzője volt. *Magyar zsidó lexikon.* Szerk.: Újvári Péter. Budapest, 1929. 801. o.
- ⁵ Közölte *A Ház*, 1909. 237. o.; Remsey Jenő képzőművészeti alkotásai. Összeállította O. Farkas Zsuzsa. In: *Remsey Jenő György (1885–1980) festőművész, író születésének 100. évfordulójára.* Szerk. Polónyi György. Gödöllő, 1985. 80. o.
- ⁶ Remsey Gizella levelezőlapjai Gulácsi Lajoshoz (1907, 1912) és feleségéhez (1918). OSZK Kézirtattár 124/154, 241. A lapok hangvétele oldott baráti viszonyra enged következtetni.
- ⁷ Polónyi Péter: Emlékezések a gödöllői művésztelepre. Interjú Remsey Jenővel. In: *Gödöllőiek, szentendreiek. Művészettörténeti tanulmányok.* (Studia Comitatusia 10.) Szentendre, 1982. 83. o.
- ⁸ Remsey Iván: Apámról In: *Remsey Jenő György (1885–1980) festőművész, író születésének 100. évfordulójára,* i. m. 38. o.
- ⁹ Bölöni György: A „KÉVE” tárlata, 1909. In: *Uő: Képek között.* Budapest, 1967. 118. o.
- ¹⁰ Polónyi Péter: Emlékezések a gödöllői művésztelepre. Interjú Remsey Jenővel, i. m. 83. o.
- ¹¹ Uo. 83–84. o.
- ¹² Polónyi Péter: Emlékezések a gödöllői művésztelepre. Interjú Kriesch Margittal. In: *Gödöllőiek, szentendreiek,* i. m. 78. o.; Geller Katalin – Keserű Katalin: *A gödöllői művésztelep.* Budapest, 1987.
- ¹³ Farkas Adrienne: A gránátalma helye, i. m. – A Frey nővérek attól a Juhász Árpádtól tanultak rajzolni szülővárosukban, Zomboron, aki szintén Gödöllőre került. Polónyi Péter: Emlékezések a gödöllői művésztelepre. Interjú Remsey Jenővel, i. m. 84. o.
- ¹⁴ Polónyi Péter: Emlékezések a gödöllői művésztelepre. Interjú Remsey Ágnessel. In: *Gödöllőiek, szentendreiek,* i. m. 81. o. – A kolónia tagjainak megváltozott öltözködésével, reforméletmódjával *A nagyobb mozdulat* című könyvében (Gödöllő, 1992) is foglalkozik Remsey Ágnes. Ld. ott, 21. o.
- ¹⁵ Keserű Katalin: Juhász Árpád szerepe a gödöllői művésztelepen. In: *Gödöllőiek, szentendreiek. Művészettörténeti tanulmányok,* i. m. 42–43. o.
- ¹⁶ Polónyi Péter: Emlékezések a gödöllői művésztelepre. Interjú Kriesch Margittal, i. m. 79. o.
- ¹⁷ *Remsey Jenő György (1885–1980) festőművész, író születésének 100. évfordulójára,* i. m. 47. o.
- ¹⁸ Remsey Jenő többi prózai műve a háború után született: *Az őserdő* 1922-ben, *A vakok* 1923-ban, a főműnek tekinthető szecessziós dráma, *A boldogok szigete* 1925-ben, *A hajó*, a *Csodavárók* és a *György barát* 1933-ban, a *Hídverő* 1934-ben. Hegyi Béla: *Alkotó idősorok. Esszék és beszélgetések.* Budapest, 1982. 179–181. o.; Remsey Jenő György (1885–1980) festőművész, író születésének 100. évfordulójára, i. m. 54. o.
- ¹⁹ Török Katalin: Életútinterjú Remsey Ágnessel. 2005. Kézirat.
- ²⁰ Hegyi Béla: *Alkotó idősorok. Esszék és beszélgetések.* i. m. 177. o.
- ²¹ Elek Artúr: Remsey Jenő. *Nyugat*, 1920. 21–22. sz. 1064-1065. o. – Itt említem meg, hogy Gödöllőre költözött Remsey Jenő öccse, Remsey Zoltán (1892/93? – 1925) festőművész is. Nekrológiájában Elek Artúr így méltatta a fiatalon elhunyt festőt: „Naiv őstehetség volt. Finomságok iránt fogékonyabb, mint monumentális tehetségű bátyja. Szerette a színeket és volt is benne irántuk fölvevő érzékenység. Szerette a szenvedőket és általában az embert. Ábrázolásuknak szentelte fiatal életét, benne a hitét és a vágyódását. A Remsey-névnek (...) ő is becsületet szerzett.” Elek Artúr: Remsey Zoltán. *Nyugat*, 1925. 23–24. sz. 619. o.
- ²² Remsey Jenő levele. *Nyugat*, 1921. 4. sz. 309–310. o.
- ²³ Pipics Zoltán: *Száz magyar festő.* Budapest, é. n. [1943] 194. o.
- ²⁴ Remsey Gábor: Remsey Jenő György életrajza. In: *Remsey Jenő György (1885–1980) festőművész, író születésének 100. évfordulójára,* i. m. 47–48. o.
- ²⁵ Remsey Iván: Apámról. In: *Remsey Jenő György (1885–1980) festőművész, író születésének 100. évfordulójára,* i. m. 37. o.

- ²⁶ Wehner Tibor: Egy kallódó életmű feltárása. Remsey Iván festészete és bábművészete. Remsey Iván életmű kiállítása. Gödöllői Galéria, 2006. *Magyar Iparművészet*, 2006. 2. sz. 45. o.
- ²⁷ Radó Gábor: A szelídég hatalma. Remsey Gábor emlékkiállítás. *Gödöllői Szolgálat. Lokálpatrióta hetilap*, 2000. április 6. 1. 3. o.
- ²⁸ A Remsey Marionettszínház részletes bemutatásával Kopin Katalin tanulmánya foglalkozik. Ld. ott.
- ²⁹ Fuszenecker *Ferenc Remsey András – Remsey András háza* c. filmjének bemutató vetítése 2011. március 7-én volt a Gödöllői Városi Könyvtár és Információs Központban. http://www.gvkk.hu/gvkk_o/blog/programajanlo/remsey-andras-haza/
- ³⁰ Pirk Jánosné Remsey Ágnes: A parasztság eposzáinak megteremtője, Pirk János (1970) In: *Pirk János (1903–1989). Centenárium*. Szentendre, 2003. 87. o.; Pirk Jánosné Remsey Ágnes: *Műhelytitkok*. Szentendre, 2000. augusztus 28. Uo. 75–76. o.
- ³¹ Török Katalin: Életútiinterjú Remsey Ágnessel. 2005. Kézirat.
- ³² Látogatás Pirk Jánosné Remsey Ágnesnél. Bodó Szilárd videofelvétele alapján lejegyezte Gaján Éva. *Szentendre és Vidéke*, 1995. szeptember 1. 9–10. o.
- ³³ Török Katalin: Életútiinterjú Remsey Ágnessel. 2005. Kézirat.
- ³⁴ U.o.
- ³⁵ A Palotás Szőnyegműhely történetével Kopin Katalin írása foglalkozik. Ld. ott.
- ³⁶ A háború alatt egy budapesti légiriadó Hamvas Béla feleségét, Kemény Katalint egy Erzsébet körúti házba sodorta, ahol felfedezett az emeleten egy kiállítást. A kiállított művek közül Remsey Ágnes szötteseit és Vajda Lajos *Éjszakai táj* című képét őrizte meg az emlékezetében. *Párbeszéd. Hamvas Béla és a képzőművészet. Kiállítás az író születésének centenáriuma alkalmából*. Szentendrei Képtár, 1997. szeptember 18 – november 3. A kiállítás rend. és a katalógust szerk. Mazányi Judit és Novotny Tihamér. Szentendre, 1997. 5. o.
- ³⁷ Török Katalin: Interjú Pirk Jánosnéval, 1998. Kézirat.
- ³⁸ Remsey Ágnes: *Nem tárgy, nem élőlény. A XX. század krónikája három nyelven: babául, gyermekül és emberül*, i. m. 8. o.
- ³⁹ Uo. 12. o.
- ⁴⁰ Remsey Ágnes bábuít szerte az országban önálló kiállításokon mutatta be. Közülük az egyik legsikeresebb az 1994. évi gödöllői kiállítás volt. Ebből az alkalomból kapta meg a Nagy Sándor művészeti díjat, s még ugyanabban az évben Debrecenben, Zalaegerszegen és Dunakeszin is bemutatták bábukollekcióját. A felsoroltak mellett kiállítása volt Szombathelyen (1988), Győrött (1988, 2006), Budapesten (1998 és 2009), Leányfalun (2006) és Szentendrén (1987, 1998). Ez utóbbihoz katalógus is készült. *Bábok és babák. Pirk Jánosné Remsey Ágnes, Remsey Sípós Ilma, Remsey Iván, Remsey András kiállítása*, 1998. Barcsay Iskola Galéria, Szentendre.
- ⁴¹ Farkas Adrienne: A gránátalma helye, i. m.
- ⁴² Uo.
- ⁴³ Remsey Ágnes: A Derecskei-forgó sója. (1950-es évek). Kézirat.
- ⁴⁴ Török Katalin: Rózsafa. Megkéséett születésnapra köszöntő. *Szentendre és Vidéke*, 2006. február 17. 7. o.
- ⁴⁵ Remsey Ágnes: *Aranygömb*. Szentendre 1990. Remsey Ágnes eddig megjelent könyveivel Major Tímea írása foglalkozik. Ld. ott.
- ⁴⁶ Uő: *Nagyobb mozdulat*. Gödöllő, 1992.
- ⁴⁷ Remsey Ágnes: *Kilenc asszony karácsonya avagy A felhők játéka. (Dokumentumregény az 1950-es évekből)*. Budapest, 2004. A borítót Pirk János művének felhasználásával Pirk László készítette.
- ⁴⁸ Berényi Mariann: Pirk Jánosné Remsey Ágnes: Kilenc asszony karácsonya avagy A felhők játéka. *Szentendrei Tükör*, 2004. november.
- ⁴⁹ Remsey Ágnes: *Cserepecskék*. Budapest, 2005.
- ⁵⁰ Török Katalin: Remsey Ágnes: Cserepecskék. Karácsonyi könyvajánló. *Szentendre és Vidéke*, 2005. december 16. 14. o.
- ⁵¹ Uo.
- ⁵² Remsey Ágnes: *Nem tárgy, nem élőlény. A huszadik század krónikája három nyelven: babául, gyermekül és emberül*, i. m. 2008.
- ⁵³ *Verses-képes Kalendárium*. Szentendre, 1997.
- ⁵⁴ *Bábok és Virágok*. Fotónaptár. Szentendre, 1998.
- ⁵⁵ Látogatás Pirk Jánosné Remsey Ágnesnél. Bodó Szilárd videofelvétele alapján lejegyezte Gaján Éva, i. m. 9. o.
- ⁵⁶ Uo.
- ⁵⁷ Pirk Jánosné Remsey Ágnes: Emlékezés Hamvas Bélára. In: *Párbeszéd. Hamvas Béla és a képzőművészet*, i. m. 10. o. – Hamvas Béla Remsey Ágneshez írt levelei a II. világháború alatt Gödöllőn megsemmisültek.
- ⁵⁸ Uo. 11. o.
- ⁵⁹ Uo.
- ⁶⁰ Uo. 12. o.

Ágnes Remsey and the Remseys An Outline History of the Remsey Family

My essay summarizes the history of the long and versatile artist family from a new viewpoint by focusing on the character of Ágnes Remsey. Since the 1890s, the members of the Remsey family have simultaneously dealt with various art activities including fine and applied arts, music, literature, puppet show, acting and filmmaking through four generations. The family tradition was started by Johanna Olgay Molnár (? –?), who made puppets out of necessity. Her two children and four grandchildren continued the tradition, and even developed it further. Her two daughters were called Ilona Remsey (? –?) and Gizella Remsey (? –?). The latter spent her time making puppets and writing poems. Both of her sons were painters. The younger one, Zoltán Remsey (1893–1925) died at an early age, but her elder son, Jenő Remsey (1885–1980) lived to be over ninety. He was primarily famous for being a painter, but he also dealt with writing drama and poetry, editing newspapers and making puppets. He was the one who helped the family get in touch with the Art Colony of Gödöllő.

His wife, Vilma Frey (1886–1974), who was an art teacher, and his sister-in-law, Rózsa Frey (1887–1975) used to work in the Gödöllő tapestry workshop when they were young.

Vilma Frey and Jenő Remsey had four children: Ágnes Remsey (1915–2010), a tapestry artist, puppet maker, writer and aquarellist, Iván Remsey Iván (1921–2006), a painter and internationally renowned puppet artist, Gábor Remsey

(1925–1999) a musician and graphic artist and András Remsey (1929–2011), a musician, graphic artist and maker of folklore and burlesque films. Ilma Sipos (1924–), István Remsey's wife dealt with making puppets and painting. She and János Pirk (1903–1989), the painter, who became Ágnes Remsey's husband, further deepened the Remsey family's commitment to arts.

The Art Colony of Gödöllő, where the Remsey family's history evolved, differed from other Hungarian art colonies in many ways. Apart from diverse creative activities, artists living here also emphasized the importance of lifestyle. As opposed to the contemporary middle-class, they endeavoured to live a healthy life, which included better nutrition and doing sports. Women wore natural clothing at the colony, and furnished their homes according to their own taste. The members of the colony shared the same life philosophy and morality, followed similar *ars poetica* and were devoted to healthy lifestyle popular at the beginning of the twentieth century, since, besides revolution in painting and fine arts, secession aimed at social change as well.

The first period of the Gödöllő Artists' Colony lasted until the death of its intellectual leader, Aladár Körösfői-Kriesch (1863–1920) in 1920. Between the two world wars, Sándor Nagy (1869–1950) and Jenő Remsey continued to represent and preserve the everlasting values of the colony. Since 1950, Jenő Remsey and the artist's children have been doing the same.

A Remsey család bábozás közben. A Zsugori, *Fajankó meg az okos Szamár* című bábjáték, 1952

Delettare ed educare A Remsey Marionettszínház története (1934–1953)

A századfordulón létesült gödöllői művésztelep alkotói az élet és művészet harmóniájának, elveszett egységének megteremtésén fáradoztak. A gödöllői művésztelep alapítóinak reformtörekvései, közös életszemlélete, esztétikai és etikai elvei tovább éltek és fejtették ki hatásukat, mint ahogy azt a kolónia évszámok közé ékelte története sejtetné.¹ Hiszen a művésztelepet megalapító családok többsége gyermekek sokaságát nevelte, így az a szellemiség, mely a gödöllői művésztelep fénykorát meghatározta, a második generáció által élt tovább.² A kolónia tagjai életük szerves részének tekintették a művészeti tevékenységet, a közös műhelymunkában, alkotásban gyakran az egész család részt vett.³ A közös alkotás lételemüké vált, az élet olyan természetes velejárójává, mely át meg át szötte a további generációk sorsát is. Remsey Ágnes a gödöllői művésztelepről szóló regényében így fogalmaz: „[Körösfői-Kriesch] *Aladár nevelte munkatársait, és ez a nevelés életfogytiglan jel volt rajtuk, és még azon túl is, gyermekeiken.*”⁴

A telep tagjai a tárgyalatásra mint személyiségformáló erőre tekintettek, legyen szó akár szőnyegszövegről, akár monumentális épületdíszítő munkákról, akár iparművészeti tárgyak létrehozásáról. Ezen elvek mentén valósultak meg a Remsey család által művelt alkotó tevékenységek (bábjáték, szőnyegtervezés, festés, rajzolás) is, melyek élén maga Remsey Jenő állt, aki ezáltal a gyakorlatba ültette át Körösfői és Nagy Sándor művészeti nevelési elképzeléseit. Jelen tanulmány a Remsey család bábművészetének történetét kívánja bemutatni, mely tevékenység kiváló példája a generációkon átívelő összművészeti alkotómunkának. A Remsey

család bábos tevékenysége azért is figyelemre méltó, mert a művészeti bábok megtervezését és kivitelezését, a marionett-színpad megépítését, a díszletek megfestését, a bábok mozgatását, a dramaturgiai és rendezői feladatokat, és magát a bábjátékot is közösen valósították meg, valamennyi tag egyenrangú szerepet vállalt bennük, tudása legjavát nyújtva. Művészeti értékén kívül legnagyobb érdeme autonóm léte, a kor hivatalos kultúrpolitikájától való elhatárolódása. Művészeti törekvéseit és szellemiségét tekintve a Remsey Marionett-színház az 1920–1930-as években kibontakozó művészeti bábjátékkal rokonítható.

A bábu- és babakészítés hagyománya a Remsey családban

A bábos és babakészítő hagyomány a Remsey családban hosszú múltra tekint vissza. Remsey Jenő édesanyja, marcsamagyari Olgay Molnár Johanna az 1800-as évek végén kényszerűségből, a szűkösi anyagi körülmények miatt fordul a babakészítés mesterségéhez, hogy eltartsa gyermekeit. Ezt a tevékenységet unokái születése után is folytatta, tehát közel 20–30 éven át készítette babákat különféle textilekből. Személye elevenen él a családi emlékezetben. Fia, Remsey Jenő *A szegény babacsinaló asszony* című festményen örökíti meg édesanyját. Unokái, Remsey Ágnes és Remsey Iván is felidéznek egy-egy írásukban a nagymama szimbolikus alakját.⁵ A babakészítés hagyományát folytatta Molnár Johanna lánya, Remsey Gizella bábukészítő, költő- és színésznő is, aki a Thália Társaság tagja volt.⁶ Remsey Iván megemlíti, hogy Remsey Gizella bábuival Bécsben aranyérmert nyert,

Készülnek a bábok a Remsey ház udvarán. Remsey Jenő, Remsey Gábor, Remsey Iván, Remsey András, Remseyné Sipos Ilma (balról jobbra), 1947–53 között

majd 1943-ban Budapesten is bemutatta őket a Szalmássy Galériában. Színházi hivatásából eredően jelmezes karakterfigurákat készített, melyek között megtalálható volt Don Quijote, a Garabonciás diák, a perzsa hercegi pár, a kínai császár udvartartásával, egy spanyol táncospár, valamint egy torreador a bikával. A Remsey család első bábszínházi kísérletének inspiráló darabja lett Tóbiás nevű figurája, melyet Remsey Ágnes egy akvarellfestményen örökített meg.

Remsey Ágnes 1946-ban, 31 évesen fordul a babakészítéshez, hogy enyhítse a család háború utáni megélhetési gondjait. Az eladásra szánt babák közül egy sem maradt a család birtokában. Hosszú szünet után 1970-ben kezd el újra babákat készíteni. Sok esetben akvarellfestményként látnak először napvilágot a terveik. A babák megtervezését irodalmi előképek inspirálták (a *Szentivánéji álom* szereplői, a *Kaméliás hölgy*, *Ophélie*), de a cirkusz világa is ihletforrásul szolgált számára (bohócok, Harlekin figurák, akrobaták, táncosnők).

Remsey Iván és Remsey Gábor bábkészítés közben, 1947–53 között

A Remsey Marionettszínház első korszaka (1934–1935)

A családi marionettszínház 1934–35-ös korszaka a bábjáték iránti érdeklődés első megnyilvánulása volt a Remsey gyermekek körében. Remsey Jenő és felesége, Frey Vilma négy gyermeket nevelt, Ágnest (1915–2010), Ivánt (1921–2006), Gábort (1925–1999) és Andrást (1929–2011). 1935-ben, az akkor 14 éves Remsey Iván által kezdeményezett családi bábjátszás ötlete a gödöllői Uránus filmszínházban látott film hatására született meg. A film az olasz Podrecca bábosdinasztia tevékenységét mutatta be.⁷ Remsey Iván 1979-ben írt személyes hangú írásában így emlékszik az eseményekre: *„Táguló szemeim ámulva falták a benyomásokat, részegülten mentem, rohantam haza. Elég volt az a rövid útszakasz, ami az Uránus-mozgótól az Erdő utcáig tartott és megérett az elhatározás, – eldőlt bennem a dolog: Én is színházat alapítok!”*⁸ A Remsey gyerekek bábjáték iránti vonzódását még egy jelentős eseménysor erősítette. Körösfői-Kriesch Aladár

leánya, Dr. Kriesch Margit, aki végzettségét tekintve gyermekorvos és szülésznő volt, igen nagy népszerűségnek örvendett a gödöllői gyermekek körében. A nagyobb házi ünnepeknek ő volt a szervezője és lebonyolítója, és rendszeresen tartott bábelőadásokat is.⁹ *„Nem túlzok, ha azt mondom, hogy ezek az előadások jelentették számomra a »mesék csodaszínházát« – az elsőt –, amit soha nem felejt el az ember. Ezeken nőtem fel. Itt kaptam először csókot a bábjátéktól.»* – írja Remsey Iván emlékiratában.¹⁰

Remsey Iván kezdeményezésében édesapja, Jenő és nővére, Ágnes is részt vett. A gödöllői Erdő utcai családi ház műtermében színpadot ácsoltak, bábukat és figurákat zsinóroztak fel. Bábjaik között volt az a Tóbiás nevű figura, amit Remsey Gizella készített és ajándékozott unokaöccseinek. A legtöbb báb ebben az időben felzsinórozott játékgigura volt (Primadonna, Puli kutya, Tóbiás bácsi, Kocsmáros, Szamár), de önállóan is próbálkoztak bábok készítésével.¹¹ A Néger figurához kezét-lábát faragtak, Liszt Ferenc fejét agyagból mintázták, az első teljes egészében sajátkészítésű báb a Kínai figura volt. A ruhákat Ágnes varrta. Hamarosan felvetődött egy egész estét betöltő műsor kérdése. Ekkor még nem összefüggő történeteket vagy jeleneteket adtak elő a bábokkal, hanem helyzetgyakorlatokat, látványos mozgáselemeket, „cirkuszi” mutatványokat. Remsey Iván kéziratában közli 1935. januári előadásuk színlapját, melyen a „Tóbiás bácsi színháza” elnevezés szerepel.¹² A műsorszámokhoz díszletek is készültek. Az „Éjjeli őrjárat” című számban egyaránt használtak marionettfigurákat és kesztyűbábokat is, melyeket ebben az időben bibabo figuráknak neveztek.¹³ Az 1955-ben megjelent báb történeti kiadvány a Remsey bábszínház első korszakát így foglalja össze: *„Vagy két évig »produkálták magukat« az ismerősök körében; a bábok és a »darabok« egyaránt a saját műhelyükben készültek. Rövid számokat dolgoztak ki, amelyek legtöbbször még jelenetté sem érhettek. Remseyék célja nem a színházi, dialogizált, cselekményes játék volt, hanem mindössze az ember moz-*

A Remsey Marionettszínház tagjai próba közben, 1947–53 között

*gásának karikatursztikus báb-áttétele.*¹⁴ A családi bábszínház első korszakáról Remsey Ágnes is megemlékezik *Nem tárgy, nem élőlény* című könyvében.¹⁵ Egyik legsikeresebb jelenetük a zenei aláfestéssel bemutatott „Liszt Ferenc zongorázik” című műsorszám volt, melyet Podreccáék hatására adtak elő.¹⁶

Az 1935-ös évben havonta, kéthetente tartott bábelőadásokat igen nagy érdeklődés kísérte. A közönség a művésztelpek tagjaiból, a barátok és szomszédok sorából verbuválódott. Többek között jelen volt Körösfői-Kriesch Aladárné és gyermekei, valamint a Sztelek család számos tagja.¹⁷

Bábjáték és kultúrpolitika

Néhány gondolat erejéig érdemes elemezni a korszak bábos közegét és kultúrpolitikáját, hogy megértsük, milyen szellemi és kulturális légkör vette körül a Remsey család tagjait második bábszínházuk megalapításakor. A hivatásos magyarországi bábjátékot 1947-ben intézményesítik, úgy, hogy a magyar bábjáték korábbi eredményeit és törekvéseit

A Remsey család bábozás közben, Remsey Iván, Remsey András, Remseyné Sipos Ilma, Remsey Gábor, Remsey Jenő (balról-jobbra), 1947–53 között

nemlétezővé nyilvánítják.¹⁸ A teljes amnézia olyan bábos törekvésekről és személyiségekről nem vett tudomást, mint Blattner Géza, Rév István Árpád, a Hincz család vagy Kemény Henrik. Az 1950-es években az Állami Bábszínház előtt egyedüli követendő példaként Szergej Obraszov, a moszkvai Állami Bábszínház vezetője állt.¹⁹ A hivatalos kultúrpolitika, melynek egyik szócsöve az 1950-ben alapított *Művelt Nép* című sajtóorgánium volt, a bábjátárszást szovjet mintára „erős politikai fegyverként” kívánta használni.²⁰ Ennek érdekében a Népművészeti Intézet a „kibontakozó kultúrforradalom” jegyében országos bábmozgalmat hirdetett a lap hasábjain, melynek támogatására és erősítésére bábjátárszó értekezleteket, járási kultúrversenyeket, báb bemutatókat rendezett.²¹ Az 1950-es években az államilag támogatott és irányított országos bábmozgalom ideológiai szabályozására számtalan bábos kiadvány látott napvilágot, ám ezek többsége csupán propagandacélokat szolgált. A kultúrházak és üzemek berkeiben létrehozott bábjátárszó csoportok a „kulturagitáció” eszközévé váltak. 1951-ben a bábjáték feladatát így fogalmazzák meg: „A bábjáték igen alkalmas arra, hogy

*leleplezzük, meggyűlöltessük az ellenséget, kifigurázzuk a lemaradókat, a bürokratákat, megmutassuk, hogy a maradiság ellenségeink szövetségese.*²² Művészeti–esztétikai szempontok érvényesítését tehát nem várták el a vidéki amatőr bábjátárszóktól, annál inkább az „eszmei–politikai”, valamint „pedagógiai” irányultságot. Jól érzékeltetik a Népművészeti Intézet elvárásait az alábbi sorok: „Az ózdi vasgyár bábjátárszói kijártak a begyűjtési kampány során a környező falvakba; a bábuk »kikiabálták« a lemaradókat és az egyik községben már másnap sokmázsa gabona mutatta munkájuk eredményét. Köszönőlevelet is kaptak érte a párt-szervezettől – erre a legbüszkébbek. Üzemükben is »kijátárszottak« egy lustát, aki azóta élmunkás lett.”²³

Természetesen éles határvonal húzható a felülről irányított, vidéki tömegszervezetek keretein belül létrejött amatőr bábjátárszó csoportok és az Állami Bábszínház színvonala és teljesítménye között. Az 1950-es években, Bod László igazgatása alatt érdekes folyamat indul el az Állami Bábszínházban, a szakmai közéletből kiszorított, formalistának kikiáltott művészek gyülekezőhelye és menedéke lett a bábszínház műhelye. Jakovits József (1909–1994), Márkus Anna (1922), Bálint Endre (1914–1986), Ország Lili (1926–1978) kezdetben

Kashnur, Kínai, Fantom bábfigurák a Gólyakalifa című báb jelenetből, 1950 k.

a bábok kivitelezésében kapnak feladatot, később tervezői munkákat is végezhetnek. Körükön olyan személyiségek gyülekeznek, mint Pilinszky János, Passuth László. A hatalom vigyázó tekintetében keresztüzzében valahogy mégis láthatatlan maradt ez a formálódó szellemi közösség. A bábművészet több művészeti határterület ütközőpontjában áll (iparművészet, képzőművészet, színművészet, irodalom), ezért megfelelő besorolása és értékelése, valamint a bábjátás és a bábtörténeti elemzés módszertanának kidolgozása a mai napig várat magára.²⁴

A Remsey Marionettszínház (1947–1953)

A Remsey család első bábos korszakát 13 évnyi szünet követte, bábjai a II. világháborúban megsemmisültek. 1947-ben kezdik újra a bábkészítést és bábjátást a gödöllői Erdő utcai családi házban. A Remsey Marionettszínház második korszakában is jelentős szerepet vállalt Remsey Jenő festőművész, valamint három fia, Iván, Gábor és András.²⁵ A családi társulat egy új taggal is bővül Remseyné Sipos Ilma személyében, aki Iván feleségéként kerül a családba. Kreatív, nyitott személyisége fontos mozgatórugója lett a családi bábtársulatnak, a legtöbb megvalósult báb az ő nevéhez fűződik. Rajtuk kívül a bábtársulat tevékenységében részt vesz Pituk József festőművész,²⁶ valamint Tóth József, aki a világításért felelt. Bár a marionettszínház újraalapítása egybeesik az államilag irányított és felügyelt „népi bábmozgalom” felvirágzásával, nem annak keretein belül jött létre. A korszak amatőr bábos törekvéseire jellemző kötelesen előírt „aktualizáló tendencia”,

Jelenet Az Ezeregyéjszaka meséiből, 1947 k.

azaz a napi politika műsorokba való beemelése és a bábjáték agitációs eszközként való alkalmazása távol állt a társulat szellemiségétől. A Remsey család Blattner Géza és Rév István Árpád művészi bábjáték hagyományait tartotta követendő példának.²⁷ Jelmondatukká Podreccaék mottóját választották, mely plakátjaikon is szerepelt: „Delettare ed educare” (Gyönyörködtetni és tanítani).

Az 1947-től 1953-ig terjedő időszakban 23 darab 45–90 cm-es bábót készítettek, melyeket hársfából faragtak. A bábok rendkívüli formaérzékkel, magas művészi igénnyel kerültek megformálásra, mindegyik más karaktert ábrázolt. Plasztikus, szoborszerű kialakítás, a legapróbb részletekig terjedő gondos megmunkálás jellemzi a bábokat. Új, magas, több hidas marionett színpadot építettek, mely kezdetben a Remsey-ház műtermében került felállításra. Említést érdemel a színpad világítás-technikája, melyről Remsey Iván a bábsszínház történetét bemutató kézirátának külön fejezetében számol be.²⁸

Remsey Iván Keleti herceg bábja Az Ezeregyéjszaka meséinek jelenetéből, 1947 k.

A családi marionettszínház 1947-ben két keleti témájú mesét tűzött műsorra, az egyik *Az Ezeregyéjszaka meséiből* Sein Alasnam herceg és a Szellemelek Királya, a másik Wilhelm Hauff meseirő nyomán a *Gólyakalifa* című elbeszélés.²⁹ A *Gólyakalifa* című háromfelvonásos bábjátékot zenei aláfestéssel adták elő, bizonyos jeleneteknél Rimszkij-Korszakov zeneműve, a *Keleti vendég dala (Hindu dal)* szöveget. A bábelőadásokhoz a Remsey család tagjai nagyméretű díszleteket festettek.³⁰ A színpadképet festett keleti épületelemek, bútordarabok tették teljessé az előtérben.

A Zsugori, Fajankó meg az okos Szamár című bábjáték, 1952

A többfelvonásos, nagyobb lélegzetű darabok mellett könnyebb, humoros–bravúros számokat is előadtak („A repdeső karmester”, „Kigyóbüvölő”, „Állatidomító”, „Zsonglőrök”, „Magasugró szamár”, „Néger stepptáncos” című jelenetek). Kifejezetten kisgyermekeknek szólt „A Zsugori, Fajankó meg az okos Szamár” című mesejáték. Az 1950-es évek elején néhány „tanító-célzatú” bohózatot is felvettek a repertoárjukba, melyeket a Községi Tanács felkérésére adták elő („Nagy zabáló” című előadás). A családi kezdeményezésből született bábszínházra má

1949-ben felfigyel az ideológiai felügyeletet gyakorló Bábszövetség. A korszak elvárásait tükröző előadásmódra szólítja fel őket, és javaslatot tesz a zsákbábra való áttérésre, mert az a bábtypus véleménye szerint könnyebben használható fel az agitációban.³¹ A Remsey Marionettszínház működése 1952-ben felkeltette a Népművelési Intézet figyelmét is, ekkor egy külön bizottság vizsgálta tevékenységét.³² A bizottság szakvéleménye alapján a Népművelési Intézet három éven keresztül havi 1000 Ft-os támogatásban részesítette a bábcsoportot. Ezzel egy időben a gödöllői Erdőigazgatóság is elvállalta a családi bábszínház patronálását, helyiséget utaltak ki számukra az erdészet épületében, a színpad építéséhez és a bábok készítéséhez faanyagot biztosítottak. 1953–55-ig a gödöllői Művelődési Ház felkérésére Remsey Iván ifjúsági bábjátékos szakkört vezetett. Felesége, Remseyné Sipos Ilma a Népművelési Intézet meghívására részt vett az 1953-ban Szegeden rendezett hathetes bábjátékos tanfolyamon, melyet Szokolay Béla vezetett. A *Művelt Nép* hátsó borítóján megjelent egy fotó, mely a család tagjait mutatja be bábjáték közben.³³ A családi bábszínház a fotó alatti leírásban a gödöllői járási kultúrház bábcsoportjaként van feltüntetve. A Népművelési Intézet a család bábjait néhány külföldi kiállításon is szerepeltette 1953–1955 között. Az 1955-ben megjelent, *A bábjátékozás Magyarországon* című báb történeti kiadvány külön fejezetben számol be a Remsey Marionettszínház tevékenységéről. A Szokolay Béla és Kós Lajos által jegyzett tanulmány részletesen és mértékadóan elemzi a család bábos tevékenységét, megállapítják, hogy mindannyian jó képzőművészek, és művészi erejük a faragásban és a bábok mozgatózásában nyilvánul meg, nem pedig a színpadi játékban.³⁴ Ezt a megállapítást támasztja alá Remsey András közlése is, aki szerint a báb- és díszlettervezés állt a leghangsúlyosabb helyen a csoport bábos tevékenységében.³⁵ A marionettszínház tevékenységét tehát nem lehetett figyelmen kívül hagyni, a hivatalos szervek bizottságai és képviselői megpróbálták működésüket valamely állami

intézmény (Gödöllői járási kultúrház, Erdőgazgatóság) felügyelete alá vonni. Remsey Iván arról is említést tesz, hogy a Népművelési Intézet 1952-től havonta rendszeresen instruktort küldött ki irányításukra, így többször is megfordult műhelyükben dr. Szilágyi Dezső, az Állami Bábszínház későbbi igazgatója.³⁶ Az 1950-es években a *Művelt Nép* számos újságcikke foglalkozik a kulturális életet fenyegető „veszélyekkel”, melyek között első helyen áll a széles néprétegektől való elhatárolódás: „Az arisztokratizmus, a népnek való hátrafordítás, a régi szűk értelmiségi és polgári kultúrközönségre való orientálódás veszélye, a kulturális beltenyészet veszélye.”³⁷ Vélhetően hasonló szempontok szerint ítélték meg a csoport szellemiségét és módszereit *A bábjátás Magyarországon* című kötet vonatkozó bevezetésében is: „Remseyék közel 20 évig egy bizonyos szellemben és módszerrel dolgoztak, ezt hirtelen kívülről nehéz megváltoztatni, úgy hogy egy helyesebb elképzelést belülről is elfogadjanak. Ha ez lassú folyamatban ugyan, de megtörténik, Remseyék valóban egyedülálló produkciókra lesznek képesek. Annál is inkább reméljük ezt, mert a fejlődő, egyre jobban magára találó magyar bábművészet nem nélkülözheti az itthon amúgyis kevesek által művelt marionett-bábjátékot.”³⁸

A Remsey Marionettszínház 1953-ig működött és tartott előadásokat, a család tagjainak egyéni életútja során a későbbiekben is fontos szerepet tölt be a bábkészítés és -játás, ám ennek ismertetése már túlmutat e tanulmány keretein. A marionettszínház működésének megszűnését a kedvezőtlen kultúrpolitikai légkör, az előrelépés lehetőségének hiánya, valamint az egyéni életutakban bekövetkező változások eredményezték. A Remsey család valamennyi tagja több művészeti ágban tevékenykedett egyidejűleg – az irodalom, a képzőművészet, az iparművészet, a zeneművészet valamennyiük életében fontos szerepet kapott –, a hangsúlyok és prioritások azonban időről időre átalakultak.

Bábjelenet Remseyné Sipos Ilma Hollandi nevű bábjurájával, 1947–53 között

A Remsey család marionettszínháza nem lépett a korszak kultúrpolitikája által elvárt útra, megőrizte szellemi függetlenségét és alkotói szabadságát. A bábkészítés és bábjátás iránti szenvedélyük ugyan nem vált megélhetési forrássá, de autonóm, belső igényből táplálkozó tevékenységük egy fontos és megkerülhetetlen fejezettel gazdagította a magyarországi bábjátás történetét. A gödöllői kolónia hagyományait folytató, annak termékenyítő szellemiségéből táplálkozó marionettszínház, a művésztelep sokoldalú, összművészeti arculatát árnyalja és gazdagítja, értékes forrással szolgálva az életmódbeli, valamint a művészeti, nevelési elvek gyakorlatba ültetéséről.

Remsey Iván Keleti herceg nevű bábjával, háttérben a családi marionettszínház bábjai

A Remsey Marionettszínház bábjai, 1947–53 között

Remsey András:

Mobarek, hársfa, textil, 53 cm
 Fajankó, hársfa, textil, 45 cm
 Majom, hársfa, textil, 54 cm
 Mannzor, hársfa, textil, lappang

Remseyné Sipos Ilma:

Kashnur, hársfa, textil, 54 cm
 Hollandi, hársfa, textil, 60 cm
 Keleti hercegnő, hársfa, textil, 70 cm
 Putypurát, hársfa, textil, 65 cm
 Pöttyöske, hársfa, textil, 54 cm
 Matróz, hársfa, textil, 65 cm,
 Országos Színház-történeti Múzeum és Intézet, Ltsz.: 79.55.1.
 Kétféjű, hársfa, textil, 64 cm
 Paraszt legény, hársfa, textil, lappang, OSZMI, Ltsz.: 79.56.1.

Mary Poppins, hársfa, textil, 65 cm, OSZMI, Ltsz.: 79.54.1.
 Vadász, hársfa, textil, 58 cm, OSZMI, Ltsz.: 79.53.1.
 Almuska, hársfa, textil, lappang, OSZMI, Ltsz.: 79.57.1.
 Boszorkány, hársfa, textil, 72 cm, OSZMI, Ltsz.: 79.58.1.

Remsey Jenő:

Liszt Ferenc, hársfa, textil, 69 cm
 Korcsmáros, hársfa, textil, lappang
 Éjjeliőr, hársfa, textil, lappang
 Néger, hársfa, textil, 66 cm

Remsey Iván:

Keleti Herceg, hársfa, textil, 69 cm
 Kínai Mandarin, hársfa, textil, 60 cm
 Fantom, hársfa, textil, 94 cm

- ¹ A Gödöllői művésztelep indulása 1901-re datálható, amikor Körösfői-Kriesch Aladár Gödöllőre költözött. A telep történetének szimbolikus záró dátuma 1920, Körösfői-Kriesch halálának éve. Gellér Katalin – Keserü Katalin: *A gödöllői művésztelep*. Budapest, 1987.; Gellér Katalin: *A gödöllői művésztelep (1901–1920)*. Gödöllő, 2001.
- ² A gödöllői művésztelep történetét számos szállal gazdagítják és árnyalják az alapítók gyermekeinek visszaemlékezései, melyek interjúk formájában vagy önálló kötetként láttak napvilágot. Érdemes megjegyezni, hogy az alapítók gyermekeinek szerteágazó életműve többségében ma is feldolgozatlan és feltáratlan fejezete a magyar művészettörténetnek. Ezen kiállítás és katalógus lehetőségeihez mérten igyekszik ezt az űrt kitölteni. – Kriesch Margit: A gödöllői művésztelep. Közli Polónyi Péter: Emlékezések a gödöllői művésztelepre. In: *Gödöllőiek, szentendreiek. Művészettörténeti tanulmányok*. (Studia Comitatus 10.) Szentendre, 1982. 78–80. o.; Interjú Remsey Ágnessel. Közli Polónyi Péter, uo. 80–82. o.; Remsey Ágnes: *Nagyobb mozdulat*. Gödöllő, Városi Múzeum, 1992.
- ³ A gödöllői kolónia művészeti nevelési elveinek összefoglalása: Révész Emese: Művészeti nevelés a Gödöllői művésztelepen. *Ars Hungarica*, 2003/1. sz. 73–110.; Révész Emese: Nagy Sándor és Körösfői Aladár elvei a művészeti nevelésről. In: *Reform, alternatív és progresszív műhelyiskolák 1896–1944*. Budapest, 2003. 27–33. o.
- ⁴ Remsey Ágnes: *Nagyobb mozdulat*, i. m. 27.
- ⁵ Remsey Ágnes: *Nem tárgy, nem élőlény*. Szentendre, Cephalion Kiadó, 2007. 8–9. o.; Remsey Iván: A Remsey Bábszínház története. Kézirat, 1979. 6–7. o. Gödöllői Városi Múzeum Adattára, A. 89.3.1-2.
- ⁶ Remsey Jenő közlése szerint nővére, Remsey Gizella, a Thália Színház drámai színésznője volt. In: Boldogság szigete. Remsey Jenő és a gödöllői művésztelep. Magyar Televízió, I. csatorna. 1979. szeptember 11. 21 óra 15 perc. Kérdező: D. Fehér Zsuzsa művészettörténész. Gépelt kézirat, Magyar Nemzeti Galéria Adattára, 221 633/1982. 17–18. o.
- ⁷ Vittorio Podrecca 1914-ben nyitotta meg Rómában Teatro dei Piccoli nevű bábszínházát.
- ⁸ Remsey Iván: A Remsey Bábszínház története, i. m. 18. o.
- ⁹ A rokoni, baráti körben Bébi néninek nevezett Kriesch Margit bábelőadásairól Remsey András is említést tesz a vele készült interjúban. Interjú Remsey Andrással. Kérdező: Török Katalin, Kopin Katalin, Gödöllő, 2011. április 5.
- ¹⁰ Remsey Iván: A Remsey Bábszínház története, i. m. 38. o.
- ¹¹ Interjú Remsey Andrással. Kérdező: Török Katalin, Kopin Katalin, Gödöllő, 2011. április 5.
- ¹² Az 1935-ös műsor a következő számokból állt: I. rész: Tóbiás bácsi kis cirksuja: 1. Az igazgató köszöntője, 2. Az okos kutya, 3. A néger steptáncos, 4. Balerina, 5. Akrobata, 6. Kínai bűvész, 7. Idomított szamar- műlovárnő, 8. Liszt Ferenc zongorázik. II. rész: Éjjeli őrjárat: 1. szín: Kezdődik a korcsmában, 2. szín: Éjjel a városka főterén.
- ¹³ Remsey Iván idézett kéziratában közli *Az éjjeli őrjárat* című darab szövegkönyvét.
- ¹⁴ *A bábjátás Magyarországon*. Írták: Kós Lajos, Németh Antal, Óhidy Lehel, Raffay Anna, Szokolay Béla. Budapest, Művelt Nép Tudományos és Ismeretterjesztő Kiadó, 1955. 99. o.
- ¹⁵ „Igazi bábszínház volt ez. Madzagos. Később már a felnőttek is eljöttek megnézni az előadásokat, és cukrot vagy süteményt hoztak a zsebükben. De akkorra már benn a lakásban, két szoba közt volt a színpad, az ajtónyílásban. Az egyik szobában gyülekeztek a látogatók, a másikon foglalt helyet az ágyra, a székekre szétterelve a bábokból álló szintársulat és a kellékek. Ez így ment évekig. Időközben a gyerekek is felnőttek, és az ötletek még inkább. S az előadások tökéletesítésébe a technika haladása is besegített. Míg a kis csapat végül már elérte a hivatásos marionett-színházak színvonalát.” Remsey Ágnes: *Nem tárgy, nem élőlény*. Szentendre, Cephalion Kiadó, 2007. 56. o.
- ¹⁶ Erről a jelenetről mind Remsey Ágnes, mind Remsey Iván részletesen ír mint hatalmas sikert kiváltó műsorszámról. Remsey Ágnes: *Nem tárgy, nem élőlény*, i. m. 56. o.; Remsey Iván: A Remsey Bábszínház története, i. m. 28. o.
- ¹⁷ A közönségről külön fejezetben emlékezik meg Remsey Iván kéziratában, i. m. 37. o.
- ¹⁸ 1947-ben alakult meg az MNDSZ (Magyar Nők Demokratikus Szövetsége) kezdeményezésére a Mesebarlang Bábszínház, majd ennek jogutódjaként 1949-ben létrehozzák az Állami Bábszínházat Bod László művészeti igazgató vezetésével. Szőnyi Kató: Állami Bábszínházunk útja. *Művelt Nép*, 1952.

- február, III. évf. 2. sz. 24. o.; Balogh Géza: *A bábjáték Magyarországon. A Mesebarlangtól a Budapest Bábszínházig*. Budapest, Vince Kiadó, 2010. 49 o.; Balogh Géza: Ország Lili (1926–1978). *Art Limes*, Bábok és bábuk, 2003/1. sz. 41. o.
- ¹⁹ *Obrazcov-kiállítás katalógus*. A Magyar Bábjátékosok Szövetsége rendezésében. 1950. szeptember 16 – október 15.; Magyar Bábjátékosok Szövetsége: Mit jelent a magyar báb-mozgalomnak Obrazcov magyarországi vendégszereplése. *Művelt Nép*, 1950. május, I. évf. 3. sz. 13–14. o.
- ²⁰ Révai József: A *Művelt Nép* megjelenéséhez. *Művelt Nép*, 1950. március, I. évf. 1. sz. 1–2. o.
- ²¹ Országos színjátszó és bábjátszó értekezlet. *Művelt Nép*, 1952. október, II. évf. 10. sz. 11. o.; Rudas Béláné: A Népművészeti Intézet dokumentációs munkája. *Művelt Nép*, 1952. április, III. évf. 4. sz. 28. o.; Bod László: Országos bábbemutató. *Művelt Nép*, 1952. június, III. évf. 6. sz. 27. o.
- ²² Kovács Vera: Bábjátékosaink a járási kultúrversenyre készülnek. *Művelt Nép*, 1951. december, II. évf. 12. sz. 29. o.
- ²³ Uo.
- ²⁴ Ezúton is köszönöm Gajdó Tamás színháztörténésznek, hogy értékes észrevételeivel segítette a tanulmány létrejöttét. Gajdó Tamás: Hatvan éves a Budapest Bábszínház. Méltó kötet az évfordulóra: A bábjáték Magyarországon. *Art Limes*, Báb-tár XI. 2010/2. sz. 177. o.
- ²⁵ Remsey Ágnes a marionettszínház második korszakában már nem vesz részt. 1939-ben Palotás Műhely néven önálló szövegíró műhelyt alapít, majd 1949-ben családjával Szentendrére költözik.
- ²⁶ Pituk József Viktorián (Selmechánya, 1906. február 18. – Budapest, 1991. február 19.), festő, grafikus 1928–1932: Magyar Képzőművészeti Főiskola, mestere: Glatz Oszkár.
- ²⁷ Remsey András közlése szerint mind Blattner Gézával, mind Rév István Árpáddal személyesen is találkoztak. Rév István Árpádnak faragott bábjait is megmutatták, aki szakmai tanácsokkal látta el őket.
- ²⁸ „Itt kell megemlítenünk a kis színpad szenzációs világítási technikáját. Külön rivalda, szuffita és többszínű oldalvilágítással rendelkezett, minek segítségével akár kék, lila, zöld éjszakába, vagy lángvörösbe lehetett a színteret borítani. Volt ezen kívül reostátja is, mivel a fényt fokozatosan erősíteni, vagy gyengíteni lehetett. Nyugodtan mondhatjuk, bármelyik nagy színházzal felvehette a versenyt. Mindez fővilágosító mesterünknek, Tóth Jósának volt köszönhető.” Remsey Iván: A Remsey Bábszínház története, I. m. 73. o.
- ²⁹ Wilhelm Hauff (1802. november 29. – 1827. november 18.) német író, meseíró. Három gyűjteményt (almanachot) adott ki meséiből, amelyek világszerte ismertté váltak. Művei: *A gólyakalifa*, *A kis Mukk története*, *A spessarti fogadó*. Kosáryné Réz Lola: Wilhelm Hauff. *Nyugat*, 1924. 15–16. sz.
- ³⁰ *A Sein Alasnam herceg és a Szellemek Királya* című darab eredeti háttérdiszlete fennmaradt, a bábjátékot több archív fotó is megörökítette. Méret: 140 x 246 m, tempera, akvarell, karton.
- ³¹ *A bábjátszás Magyarországon*, I. m. 101. o.; Balogh Géza: *A bábjáték Magyarországon. A Mesebarlangtól a Budapest Bábszínházig*, I. m. 28. o.
- ³² A bizottság tagjai: Muharay Elemér, Kós Lajos – az Iparművészeti Főiskola tanára, Szokolay Béla – a Népművelési Intézet marionett szakértője, Hidvégi Lajos – a Pest Megyei Tanács Művelődési Osztályának vezetője.
- ³³ A fotó *A Zsugori, Fajankó meg az okos Szamár* című mesejáték próbáját örökítette meg. *Művelt Nép*, 1952. október. III. évf. 10. sz. hátsó borító.
- ³⁴ *A bábjátszás Magyarországon*, I. m. 101. o.
- ³⁵ Interjú Remsey Andrással. Kérdező: Török Katalin, Kopin Katalin, Gödöllő, 2011. április 5.
- ³⁶ dr. Szilágyi Dezső 1952-től a Népművelési Intézet lektora és szerkesztője, számos bábjátékkal foglalkozó tanulmány szerzője. 1958 augusztusától az 1991/92-es évad végéig vezeti az Állami Bábszínházat. Balogh Géza: *A bábjáték Magyarországon. A Mesebarlangtól a Budapest Bábszínházig*, I. m. 89. o.
- ³⁷ Révai József: A *Művelt Nép* megjelenéséhez. *Művelt Nép*, 1950. március, I. évf. 1. sz. 2. o.
- ³⁸ A csoport tevékenységét méltató írás azt érzékelteti, hogy a bábos szakíró kortársak értékelték és elismerték a Remsey család bábművészetét, ám a kor kívánalmainak megfelelően az utolsó bekezdésben mégis elmarasztalják polgári értékrendjüket és az általuk képviselt szellemiséget. *A bábjátszás Magyarországon*, I. m. 101. o.

Katalin Kopin

Delettare ed educare The History of the Remsey Marionette Theatre (1934-1953)

The marionette theatre founded by the Remsey family in 1934 represents an outstanding chapter in the history of artistic puppet theatre in Hungary. The history of the family puppet theatre was divided into two separate periods by World War II. The first part, which lasted from 1934 to 1935, was followed by a break of thirteen years. The puppets deriving from this first period perished during World War II. In 1947, the members of the Remsey family returned to making puppets and organizing puppet shows in their family house in Erdő street, Gödöllő. The painter Jenő Remsey and his three sons, Iván, Gábor and András played a significant role in the second period of the Remsey Marionette Theatre. Iván Remsey's wife, Ilma Sipos joined the family company as a new member. Although its reorganization coincided with the flourishing of the 'popular puppet movement' supported and controlled by the state in the 1950s, the marionette theatre was not born within the framework of this movement. The company succeeded in preserving its artistic independence and intellectual freedom throughout the years. The amateur strivings of contemporary puppet theatre were characterized by the compulsory 'actualising tendency'. The company did not accept the idea of involving current political issues into the programmes and applying puppet shows as a means of political agitation. The Remsey family followed the traditions of the artistic puppet theatre represented by Géza Blattner and István Árpád Rév. They chose the motto of the Italian Podrecca puppet

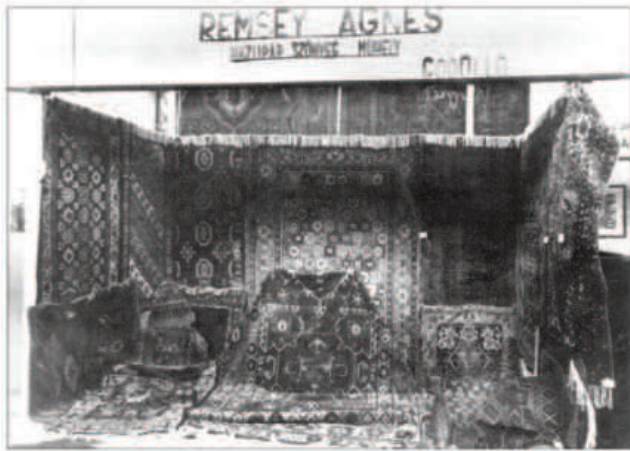
theatre dynasty, 'Delettare ed educare' (Delight and teach) as their slogan, which appeared on their posters as well.

Between 1947 and 1953, they carved twenty-five 45-90-cm-long puppets from lime. The puppets bear the marks of extraordinary sense of form and high artistic standard.

The Remsey Marionette Theatre came into existence as a result of the family's joint artistic effort, since they did everything together, including designing and making of the artistic puppets, building the marionette stage, painting the scenery, moving the puppets, dramaturgical and directorial tasks and performing the puppet show itself. Each family member did his/her best, and played an equal role in the project. Considering its artistic strivings and spirit, the Remsey Marionette Theatre is similar to the artistic puppet theatre of the 1920–30s.

The Remsey Marionette Theatre organized performances and operated until 1953, but puppet making and puppet shows continued playing an important role in the career of the individual family members.

The Remsey Marionette Theatre did not fulfil the expectations set by the cultural policy of the communist era, but preserved its intellectual independence and artistic freedom. Although the Remsey family did not make a living from their passion for puppet shows, their autonomous activity nourished by inner ambitions has become an essential chapter in the history of the Hungarian puppet theatre.

Remsey Ágnes szőnyegei
lakberendezési és háziipari kiállításokon,
1939–1943 között

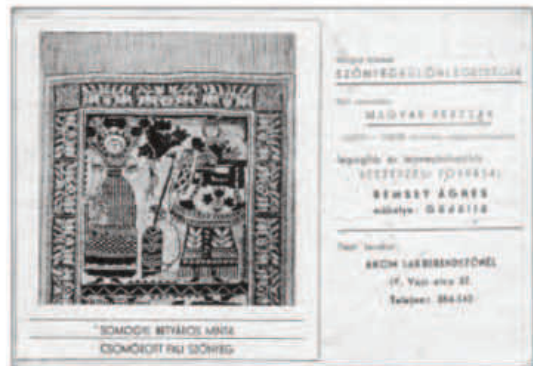

A gödöllői Palotás Szőnyegműhely (1939–1943)

Remsey Ágnes szőnyegtervező iparművészeti tevékenysége a II. világháború következtében csak szűk időkeretek között, 1939-től 1943-ig bontakozhatott ki.¹ A gödöllői szövőműhely hagyományait folytató, gazdasági vállalkozásként elindított Palotás Szőnyegműhely az időkorlátok ellenére magas művészi színvonalat ért el. A Remsey Ágnes által vezetett háziipari szőnyegszövő műhely gazdasági alapját és tárgyi feltételeit az édesapa, Remsey Jenő és az édesanya,

Frey Vilma által 1924-ben létrehozott és működtetett Remsey szőnyeg- és gobelinműhely teremtette meg.² A vállalkozást az Iparügyi Minisztérium által 1939-ben nyújtott 4000 Ft-os önállósítási kölcsön is segítette, melyet Remsey Ágnesnek három év leforgása alatt sikerült törlesztenie.³ Szőnyegeinek motívumkincsét elsősorban a magyar népművészetből merítette, a székely, kun, sárközi, somogyi tájegységek népviseletén megjelenő himzett növényi ornamentikát

A Palotás Szőnyegműhely reklámlapjai és névjegyei, 1939–1943 között

Remsey Ágnes: Csomózott szőnyegek. *Magyar Iparművészet*, 1940. 31.32.

ültette át szőnyegeire. A népi eredetű motívumok gazdag tárházát kínálta számára a Malonyay Dezső által szerkesztett, *A magyar nép művészete* című könyvsorozat.⁴ A magyar népművészet által ihletett szőnyegek mellett bizonyos szőnyegein a közép-ázsiai, kaukázusi, iráni orientalista motívumkincs is megjelenik.⁵ A szőnyegek kivitelezését nehezítette az időnként fellépő nyersanyaghiány, a gyapjúfonal beszerzési nehézségei.⁶ A tervezés a gödöllői Erdő utcai Remsey-házban zajlott, mely tevékenységbe testvérei is bekapcsolódtak. Remsey Iván, Gábor és András a szőnyegtervek alapján a műhelyrajzok elkészítését, az úgynevezett „kockázást” végezte.⁷ A műhelyrajzok alapján a gödöllői szövönők az otthonukban felállított szövőszékeken készítették a szőnyegeket. A szövönők között volt Dudásné Szűcs Juliska és Szekeresné Török Ilonka. Eleinte hozzávetőlegesen nyolc szövönő dolgozott Gödöllőn a Palotás Műhelynek, később Szekeresné Török Ilonka irányítása alatt Turán is betanítottak néhány lányt, aki részt vett a szőnyegszövésben.⁸ A műhely többféle stílusú és technikájú szőnyeget állított elő. Az egyik fennmaradt reklámlap szerint sűrű csomózású

(62500 – 250 000 csomózás négyzetméterenként) magyar perzsaszőnyeget és ógobelin (szumák hurkolásos) technikájú darabokat is készítettek.

Remsey Ágnes emlékirataiban felidézi a korszak nehézségeit: *„Bele kellett tanuljak a tervezésbe, összhangba hozni a mintákat a háborús évek nyersanyag-hiányaival. Megrendelésekkel biztosítani a folyamatos munkát és a háziiparos szövönőkkel a jó kapcsolatot, mert hiszen ők voltak a vállalkozás másik bázisa. Kiállításokon becsületet szerezni nevemnek, piacot a kész daraboknak. S mindegyre alig volt négy évem Budapest ostromáig, amikor romba dőlt minden.”*⁹

A Palotás Műhely megismertetése a vásárlóközönséggel és

Remsey Ágnes: Csomózott szőnyeg. *Magyar Iparművészet*, 1940. 51.

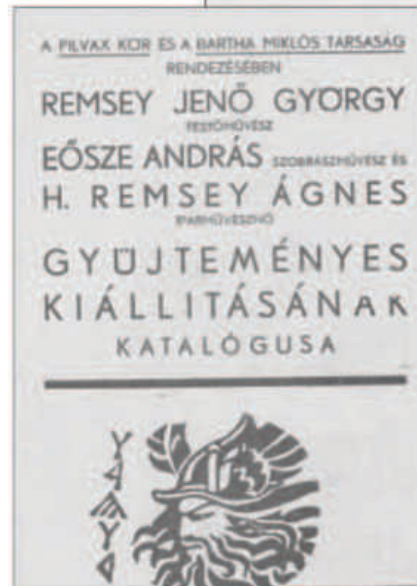
a szakmabeliek elismerésének megnyerése újabb kihívások elé állította a fiatal iparművésznőt. 1939-től tagja az Országos Magyar Iparművészeti Társulatnak. A társulat székhelyének otthont adó Mária Valéria úti épületben állandó kiállítása van.¹⁰ Alig egy évvel a műhelyalapítás után már a VII. Milánói Nemzetközi Iparművészeti Triennalén szerepel műveivel, melyek közül a Somogyi betyáros szőnyeget külön elismerésben részesítették.¹¹ Ebből az alkalmából reprodukálják három kézi csomózású szőnyegét a *Magyar Iparművészet* „Háziipari melléklet”-ében.¹²

1941-ben a Pilvax Kör és a Bartha Miklós Társaság¹³ rendezésében állítja ki magyar és keleti (óperzsa, kínai, kaukázusi) motívumú szőnyeget édesapja, Remsey Jenő festőművész és Eősze András szobrászművész társaságában. A kiállítást Kató Kálmán festőművész, a „Műterem” művészeti vezetője rendezte.¹⁴ A csoportos tárlat élénk sajtóvisszhangot váltott ki, méltatják „gazdag és eredeti fantáziáról tanúszkodó szőnyeget”, valamint a gödöllői hagyomány felelevenítését.¹⁵ A *Művészet* című lap reprodukálja az egyik kiállított szőnyegét. 1942 decemberében 6 szőnyeggel (Sárközi szalagos szőnyeg, Bonnyai szőnyeg, Derbeut szőnyeg, Kun szőnyeg, Székely gyöngyvirágos szőnyeg, Székely szekfűs szőnyeg) szerepel az Alkotás Művészház II. csoportos kiállításán.¹⁶

A szakmai sikerek mellett a műhely anyagilag is jövedelmező vállalkozássá nőtte ki magát. Az értékálló gyapjúszőnyegek kelendők voltak, mintáik és magas kvalitásuk miatt gyűjtők is vásárolták. A műhely rendszeresen jelen volt a Városligetben megrendezett őszi és tavaszi nemzetközi lakberendezési kiállításon és vásáron, ahol a kész szőnyegeket eladták és újabb megrendeléseket vettek fel. A műhely több reklámlapja és névjegye is ismert, melyeken több helyszínt is megjelenik budapesti árusítóhelyként és lerakatként.¹⁷ A szőnyeget az egyik reklámlapon így jellemzik: „A Palotás szőnyegek magyar népművészeti szellemben és eredeti perzsa minták után háziiparilag, kézzel csomózott, külföldi kiállításokon sikert aratott,

H. Remsey Ágnes szőnyeget:	
61. Kazáns	223.—
67. Besz	216.—
68. Yornad	113.—
69. Derbeut	206.—
70. Bonnyai	101.—
71. Kazalag	45.—
72. Székely lány	54.—
73. Kínai	268.—
74. Operna	306.—
75. Szevó	332.—

A kiállítás vezetője:
KATÓ KÁLMÁN
 Építész
 a „MŰTEREM” művészeti vezetője

Kiállítási katalógus Remsey Ágnes szőnyegeinek felsorolásával, Műterem, 1941. január

elsőrangú minőségű, művészi darabok. Kitüntette Hors Concours diplomával.”

A fejlődő és mind jobban terebélyesedő háziipari vállalkozásnak a világháborús események szabtak gátat. A II. világháború és Budapest ostroma alatt a Palotás Szőnyegműhely elpusztult, a meglévő gyapjút elhordták, a szövőszékeket eltűzelték. Később 1947 körül Remsey Ágnes tett néhány kísérletet a szőnyegtelep feltámasztására, de a politikai helyzet már nem tette lehetővé a magánvállalkozás működtetését.

- ¹ A Remsey- és Palotás Műhely történetéről Őriné Nagy Cecília művészettörténész végzett alapkutatásokat a Gödöllői szőnyeg 100 éve című kiállítás kapcsán. A kutatás eredményeit a kiállítás katalógusában publikálta. Ezúton is köszönöm a kiállításunk előkészítéséhez nyújtott segítségét. Őriné Nagy Cecília: A gödöllői szövőműhely története. In: *A gödöllői szőnyeg 100 éve*. Kiállítási katalógus. Gödöllő, 2007 – Gellér Katalin – Keserű Katalin: *A gödöllői művésztelep*. Budapest, Corvina, 1987. 98. o.
- ² „A gödöllői szőnyegműhely, ami valamikor a művészkolónia magját képezte, Kriesch Aladár halála után tanítványai közt módosult. A régi iskola leszűkülött tanműhelyé, húga és sógora vezetése alatt. A kolónia egyik tagja Pesten létesített üzletet és műhelyt. Háziipari telepet apám alapított, és mikor a piktúra nem biztosította a kenyerünket, a nehéz 30-as évek alatt, ebből éltünk. 1939-ben már nem volt szüksége rá, átadta nekem. Magyarországon ezekben az években az állam önállósítási kölcsönrel segítette azokat a fiatalokat, akik ipari vállalkozásokba kezdtek, de nem volt kezdtőkéjük. Mivel a mi telepünk egyúttal népművészeti célokat is szolgált, szociális helyzetem is indokolta, megkaptam a támogatást.” Remsey Ágnes: *Útszéli virágok* című kéziratos naplókötet részlete. Tizennyolcadik virág, Gyapjú-virágok. – Remsey András közlése alapján a Remsey szőnyeg- és gobelinműhelyt a világ-gazdasági válság idején, gazdasági kényszer hatására, a jobb megélhetés reményében alapította Remsey Jenő. Interjú Remsey Andrással. Gödöllő, 2011. Kérdező: Kopin Katalin és Dr. Török Katalin. – Remsey Ágnes közlése szerint édesapja 1924-ben alapított önálló szőnyegszövő műhelyt. Interjú Remsey Ágnessel. Szentendre, 2003. Kérdező: Őriné Nagy Cecília művészettörténész és Nagy Veronika néprajzkutató. – Remsey Jenő visszaemlékezése szerint 1921-ben vagy 1922-ben egy barátjának anyagi támogatásával rendezte be a Remsey szőnyeg- és gobelinműhelyt. Őriné Nagy Cecília: i. m. 40. o.
- ³ Remsey Ágnes kéziratos levele a Gödöllői Városi Múzeumnak címezve, dr. Merva Mária igazgató asszony részére, a Palotás szőnyegszövő műhely történetéről, 1939-1943. 2007. Gödöllői Városi Múzeum TD. 2011. 34.1.
- ⁴ Malonyay Dezső: *A magyar nép művészete*. Budapest, Franklin-Társulat, Magyar Irod. Intézet és Könyvnyomda, 1–5. kötet, 1907–1922.
- ⁵ Kaukázusi, Besir, Yomud, Derbent, Karabagh, Sírván, Óperzsa motívumú szőnyegek ismertek.
- ⁶ A háborús évek alatt előfordult, hogy akadozott a gyapjúfonal ellátás, Erdélyben viszont könnyebben hozzá lehetett jutni a fonalhoz. 1943-ban Remsey Ágnes Nagybányára utazott, hogy nagyobb tételben vásároljon alapanyagot a szövéshez, ekkor ismerkedett meg későbbi férjével, Pirk János festőművésszel.
- ⁷ Őriné Nagy Cecília: i. m. 44. o. – Interjú Remsey Andrással. Gödöllő, 2011. Kérdező: Kopin Katalin és Dr. Török Katalin.
- ⁸ Interjú Remsey Andrással. Gödöllő, 2011. Kérdező: Kopin Katalin és Dr. Török Katalin; Interjú Remsey Ágnessel. Szentendre, 2003. Kérdező: Őriné Nagy Cecília művészettörténész és Nagy Veronika néprajzkutató.
- ⁹ Remsey Ágnes: *Útszéli virágok*, i. m. Tizennyolcadik virág, Gyapjú-virágok.
- ¹⁰ Rádióinterjú Remsey Ágnessel. Kossuth Rádió, Arany emberek című sorozat. Kérdező: Péhl Gabriella.
- ¹¹ A Triennale magyar kiállítását Hóman Bálint kultuszminiszter döntése alapján az Országos Magyar Iparművészeti Társulat és a Magyar Iparművészek Országos Egyesülete rendezte. Remsey Ágnes a szőnyeg szekcióban állított ki. *Magyar Iparművészet*, 1940. 5. sz. 51. o.
- ¹² *Muskátlí*. Magyar Kézimunkaújság. A Magyar Iparművészet Háziipari melléklete, 1940. 5. sz. 31–32. o.
- ¹³ A Bartha Miklós Társaságról lásd bővebben: Sebestyén Sándor: *A Bartha Miklós Társaság, 1925–1933*. Budapest, Kossuth Könyvkiadó, 1981.
- ¹⁴ H. Remsey Ágnes beárazott szőnyeget állít ki. Kiállítási katalógus. Múterem, 1941. január.
- ¹⁵ Kende Béla: A Múterem kiállításai. *Művészet*, 1941. VI. évf. 37. sz. II. o.; *Magyarország. Esti lap*, 1941. január 20.; *Pest*, 1941. január 20.; A Pilvax kör kiállítása. *Nemzeti Újság*, 1941. január 19.; *Katolikus Szemle*, 1941.
- ¹⁶ *Magyar Nemzet*, 1942. december 15.
- ¹⁷ „Palotás” szőnyegszalon, Budapest, Váci utca 20.; Ákom lakberendezőnél, Budapest, IV. Váci utca 37.; Budapest, IV. Veress Pálné utca 4-6.; Pesti lerakat: Kossuth Lajos u. 12.

Katalin Kopin

The Tapestry Workshop of Gödöllő (1939-1943)

Ágnes Remsey had the opportunity to work as a carpet designer only for a short period of time, between 1939 and 1943. The economic and material basis of the home craft carpet weaving workshop led by Ágnes Remsey was the Remsey Carpet and Tapestry Workshop founded by Ágnes's father Jenő Remsey and her mother, Vilma Frey in 1924.

Ágnes Remsey drew on Hungarian folk art when designing the motives of her tapestries. Ornaments which are typical of folk costumes in Székelyland, Cumania, Sárköz and Somogy appear on her carpets. She found a great variety of folk motives in the book series entitled *The Art of the Hungarian Nation* edited by Dezső Malonyay. Apart from tapestries inspired by Hungarian folk art, some carpets bear Central Asian, Caucasian and Iranian motives. Designing took place in the Remsey family's house in Erdő street, and Ágnes Remsey's siblings participated in the work as well. Based on the designs, István, Gábor and András Remsey prepared the shop drawings, or, in other words, did the 'checkering'. Based on finished shop drawings, the tapestries were made by women weavers of Gödöllő on looms at their homes.

The young applied artist had to face new challenges: she had to advertise the Palotás Workshop among customers and win professional recognition. In 1939, Ágnes Remsey became a member of the Hungarian National Applied Arts Society. Just a year after the establishment of the workshop, three of her

tapestries were exhibited at the International Milan Applied Art Triennial, where one of her works, a highwayman's carpet Somogy style, won a special prize.

In 1941, her carpets with Hungarian and eastern (ancient Persian, Chinese and Caucasian) motives were on display at an exhibition organized by the Pilvax Circle and the Miklós Bartha Society. Due to the group exhibition, several critical writings were published in contemporary newspapers praising Ágnes Remsey's tapestries, which showed the artist's rich and original imagination, and appreciating her efforts to revive traditions in Gödöllő. Besides professional success, the workshop became a profitable enterprise. The wool carpets representing permanent value sold very well. Due to their patterns and high quality, collectors bought them as well. The workshop was a regular participant of international interior design exhibitions and fairs in autumn and spring in the City Park, where carpets were sold, and new orders were taken. World War II. stopped the development and expansion of the home craft business. During World War II and the siege of Budapest, Palotás Tapestry Workshop was destroyed. The remaining cotton was stolen, and the looms were burnt. Later, around 1947, Ágnes Remsey made several attempts to relaunch the business, but the political situation did not allow the operation of private enterprises.

Remsey Ágnes a szentendrei Duna parton, a Derecskei forgónál, 1980 k.

Remsey Ágnes irodalmi tevékenysége megjelent műveinek tükrében

Remsey Ágnes elsősorban iparművészként ismert, írni csak az 1950-es években kezdett; részben azért, ahogyan az egyik interjúban elmondta, hogy viszontagságokkal teli nehéz életét ellensúlyozza a műveiben felidézett gazdag érzelmi világgal. Alább ismertetett művei mellett jó néhány írása kéziratban maradt. Török Katalin jelen kötetben megjelent tanulmányában részletesen tárgyalja Remsey Ágnes irodalmi műveinek életrajzi vonatkozásait, a művész szentendrei kötődését, a művek keletkezésének történetét. Írásom műelemzésre, műértelmezésre, motívumkutatásra vállalkozik, hogy újabb szempontok bevonásával árnyalja irodalmi tevékenységének értékelését.

Nagyobb mozdulat

„Ahogy valamikor jámbor szerzetesek vagy krónikások jegyezték fel eseményeket, epizódokat, talán azért, hogy a szüntelen változó idő sodrásában valami nyomuk maradjon, úgy vetem papírra én is, ami nekem jutott. Sem irodalmi érdemek szerzése, sem nyilvános publikálás nem indított erre. Csupán az a szándék, hogy emléket állítsak az élet egyik alig ismert arcának.”¹ – írja Remsey Ágnes *Nagyobb mozdulat* című regénye elé. Ám e néhány sorral jellemezni lehet teljes irodalmi munkásságát, hiszen a politikai viszonyok miatti névtelenségbe burkolózva írta regényeit. Az író legfontosabb szándéka a tanúságtétel; egy eszme, egy korszak, egy-egy kör, közösség életének – „az élet egyik alig ismert arcának” – megörökítése. Írásaiban a változó idő megragadásának vágya a fő szervező erő; regényeinek visszatérő motívumai a nagyobb mozdulat, a tovakúszó felhők, az emlékezet folyama mint folyóvíz.

A *Nagyobb mozdulat* című munkájával nemcsak szüleinek, Remsey Jenő György festőművésznak és Frey Vilma iparművésznek, hanem a szülők generációjának, a gödöllői művésztelep tagjainak is emléket állított. Remsey Ágnes írása ezzel már megjelenése előtt a művésztelep fontos forrásmunkája lett – a művészettörténészek és a művelődéstörténészek gyakran idéznek belőle.

A mű dokumentum-, család- és fejlődésregény egyszerre. A dokumentumelemek a gödöllői kolónia életének, eszméinek, szellemiségének és felbomlásának történetében jelennek meg, míg a családregegy jelleg a harmonikus, de buktatókkal és válságokkal teli családi élet bemutatásában érhető tetten. A mű harmadik rétegében Remsey Ágnes és generációjának fejlődésregénye körvonalazódik: szüleinek, nagynénjeinek, unokatestvéreinek és az írónőt megszemélyesítő Héliának sorsa elevenedik meg előttünk, eszmélődésük, szellemi érésük mozzanatait idézi fel az elbeszélő.

A mű címe azoknak az erőknak a szimbóluma, amelyek az emberi sorsokat, mozgásokat, az azonos eszméket valló csoportok létrejöttét alakítják. Ezek az erők felismerhetetlenek, csupán az emberiség utolsó éber tagjai, a művészek érzékelik és közvetítik: egy felbomló, változó világ képét írják, festik le.

Diána harmadik személyű elbeszélése nyomán bontakozik ki a cselekmény. Kezdetben Diána alakja a külső megfigyelő; a gödöllői kolóniába testvérei, Rózsa és Villy kerültek, akik előbb szövönőnek tanultak, majd mindketten tervezői feladatokat kaptak, sőt Rózsa külföldi tanulmányokat is folytatott. A lányok levelekben számolnak be munkájukról, tapasztalataikról, érzelmeikről nővérüknek, Diánának, aki gyermekeivel a távoli Bácskában él. Az emlékezés folyamatát egy szimbolikus folyami utazás indítja el: Diána a bácskai

otthon elvesztése után hajón menekül gyermekeivel magyar földre. Éjszaka kötnek ki az idegen városban, gyermekei a kikötőben alszanak, ő pedig virrasztva vet számot addigi életével, felidéli legfontosabb kapcsolatait, visszagondol vőlegényére, férjére, testvéreire. Visszaemlékezik a Gödöllőn együtt töltött időre. *„Diána elé is sokkal szélesebb és gazdagabb kép tárult megérkezésekor, mint amit a távolból magának a levelek alapján megalkotott. Őt nem annyira a szembetűnő újítságok ragadták meg, mint az újvonalú nő ruhák és a szecessziós bútorok, hanem az életmód, amit a kolónia tagjai folytattak. Általános volt a húsételek mellőzése, a hajnali testedzés a szabadban. Különböző sportok és légszgyakorlatok, amik a szellemi feladatokra irányuló koncentrációt segítik elő. Az itt csoportosulóknak nagyjából művészek voltak, de mintha mégsem ez kapcsolta volna őket egymáshoz olyan szorosan. Mintha a művészetnél túl valami még több csillant volna meg előttük. Nagy igyekezettel, gyarló emberi eszközökkel ezt a még többet szerették volna megközelíteni. Ehhez a célhoz a művészet is lépcsőfokul szolgálhatott. És minden egyéb is. Természetes volt, hogy egész életmódjuk ehhez a célhoz igazodjék. Így bármivel foglalatostkodtak, tevékenységük mélyebb értelmet nyert.”*²

Diánát mélyen megragadja a gödöllőiek és vezetőjük, Aladár – akiben Körösfői-Kriesch Aladár is ismerhetünk – szellemisége; saját életének alakítását pedig áthatják az itt szerzett benyomások, élmények és tapasztalatok. Aggodalommal kíséri testvérei sorsának alakulását: Rózsa túl közel kerül Aladárhoz, ezért elhagyja Gödöllőt, Villy pedig házasságot köt Györggyel. Rövidesen gyermekük születik, Hélia – Remsey Ágnes regénybeli alakja. Diána lelki rokonságot érez unokahúgával, féltő szeretettel viszonyul a kislányhoz.

A regény második része az I. világháború utáni bomlás krónikája. A „nagyobb mozdulat” ismét beavatkozik: szétzilálja a régi kereteket, a kolónia felbomlik, tagjai közül alig maradnak Gödöllőn. Diána menedéket nyújt házában Villynek és családjának. Az oltalomkeresők csónakkal érkeznek meg

a Dunán. Utazásuk és egymásra találásuk a folyón szimbolikus: az emlékezés folyamatáé, mely előrevisz, miként a folyón megtett utazás. A család megérkezéssel lezárul a múlt – a második fejezet a közelmúlt ideje. Ekkor teljesedik ki a családregegy jelleg. Györgyöt a világháború után kialakult általános értékvesztés és a művésztelep felbomlása miatt bekövetkezett mély válságából Hélia súlyos betegsége és csodálatos gyógyulása emeli ki, új, megtért emberként születik újjá a krízisből. A hétnapos nagy utazás a Dunán a régi és az új élet közötti határvonalon halad, mely során György a *Könyvet – a Bibliát* – olvassa. Ez az idő transzcendens, misztikus festői korszakának kezdete, a gödöllői korszak lezárulása utáni művészi út eleje.

A *Nagyobb mozdulat* harmadik fejezete a szereplők fejlődés-eszmélési folyamatát sűríti. A nagy léptékű folyamatok, a „nagyobb mozdulat” kiismerhetetlenné vált, a történelem alakulása immár nem befolyásolható. Csak a hit erejében bízva lehet megmaradni, felülemelkedni. Az azonos eszmét, hitet és értékrendet vallók kis közössége így válik a legfontosabb megtartó erővé.

György megtérése hatással van a családra: előbb unokatestvére, Undine, majd anyja, Diána követi. Diána ettől kezdve szellemi értelemben is Anyává válik, a regény szereplői ezt követően Anyának szólítják. Diána körül az a kis szellemi-vallási közösség alakul ki, amire korábban is vágyott, amit a gödöllőiek életében mindig csodált.

A regény lezárása visszatérő motívum: dunai kirándulás. Az utazást mitikus erejű vihar szakítja félbe, próbára téve hitük erejét, ők azonban nem törnek meg, túlélnek a veszedelmet, zátonyra futnak a part közelében. Tárgyaikat, élmüküket ugyan elveszítik, de kimentik a később ereklyeként őrzött *Könyvet*.

A regény szimbolikus motívumai – a víz, a folyó, a vihar – a mozgáshoz, a mozdulathoz kapcsolódnak, funkciójuk az időben érvényesülő folyamatosság, a változások megragadásának ábrázolása.

Remsey Ágnes regénybeli alteregójának, Héliának eszméléséről így fogalmazott: „*Pedig a gyermekem nem volt semmi különös. Anyja szépsége helyett apja nagy gyermekfejét örökölte, és csak ez volt számára az apjából, két egész éven át. Neve helyett az orosz foglyokét tanulta meg először kimondani. Rájuk küldte első repeső mosolyát, és első lépéseit az összedőlő üvegház cserepei között tette meg, ahol elvadult kerti virágokra vadászott. Ez az a kép, ami emlékezetében később is kísértett, és amikor évekkal azután föl tudta mérni a maga helyét a sorsok, események, arcok óceánjában, ez az emlék úgy emelkedett ki a feledés kódéből, mint szárazföld a messzelátó körívén. Ebből a képből értette meg, hogy milyen átkozott kemény sorsot húzott ki a történelem lutriján. Hogy az ő birodalma attól fogva mindig a cserepecskék, a romok, az omladék. Célja mégis az egész. Munkája az örökös gyűjtögetés, kiegészítés. Sorsa, hogy sohase legyen kész, mert összerakni, ami egyszer egész volt és széttört, nem lehet többé. Hitte, hogy ez mégis sikerül egy magasabb szinten. Álma, hogy legalább álmában izelje meg a teljességet. Néha a múltban csillant fel előtte egy-egy szilánk ebből, néha a jövőben. De sohase a jelenben. És ez már eldöntötte a vitáját a boldogsággal.*”⁶³

A múlt darabjait kirakosgató, összeilleszteni akaró, a teljességet megérteni, megélni vágyó írónak egyik fő motívuma a „cserepecske”, mely meseregényének is csímadójává és központi szimbólumává vált.

Cserepecskék

A *Nagyobb mozdulatban* megismert problémákat, kérdéseket Remsey Ágnes gyermekek számára *Cserepecskék* című szimbolikus meseregényében dolgozta fel. A mű főhőse egy kisleány, aki az iskoláskorba lépés határán, a kisgyermekkorból a tágabb világba lépés mezsgyéjén torpan meg. Ebben az érzékeny, bizonytalan korszakban magára marad, s hogy az egyedüllétet enyhítse, kincskereső kóborlásba kezd.

Kincsei a színes üveg- és porcelándarabkák: „cserepecskék”; ezek rendezgetése örömteli foglalatossággá válik számára. Kincskereső sétája során társra lel: az idős tanítónő a cserepecskék titkait a mesén keresztül érteti meg vele. A lét valamikori teljessége mára szilánkokra tört, ám minden ember őriz ebből a teljességből egy cserepet, töredéket. A szeretet révén az apró kövecskéből újra egézet formálhatunk, ehhez azonban meg kell ismerni az embereket, és megtanulni becsülni egymást: „*Sohasem sem lesz egyetlen cserepecskéből sem, önmagában, ünnepi serleg. [...] ezen a serlegen minden drágakő és minden szín úgy van elhelyezve, hogy az egyik a másik szépsége által tündöklék igazán. A korall a türkiz mellett érvényesül, a rubin piros tüzét az alabástrom fehérsége szelídíti. És ha csak egyetlen egy szem is hiányzik közülük, bizony, a többi is mind silányabb lesz egy kicsinyt.*”⁶⁴ A mese álmjelenetében a kisleány megtalálja helyét társai között, együtt alkotnak kéz a kézben kört. Az „igazi ünnep” csak úgy valósulhat meg, ha a gyermek-cserepek megalkotják az Egézet, a lét teljességét – sugallja az írónő.

A regényben az öreg tanítónő a szellemi vezető, az ő segítségével ismeri meg és éli át a kislány a teljességről szóló tanítást, és e tudással tagja lesz a gyermekek körének, ahol mindenki megtalálja értékét és helyét.

A szimbolikus meseregényben lévő példázat – s Remsey Ágnes írói szándéka éppen ez volt – feloldhatja a kisgyermek élete első határátlépésétől való félelmét.

Az aranyömb

Felnőtteknek és gyerekeknek egyaránt szól Remsey Ágnes *Az aranyömb* című meseregénye. Két kislány elindul, hogy felfedezze a világot. Az út során a magányos öregúrban találják meg kísérőjüket, vezetőjüket; felfedező útkon az ő irányításával lépnek tovább a külső és belső tájak feltérképezésében. Mindhárman magányosak, ezért könnyen egymásra találhatnak. Az öregúr író, újságíró volt valaha, most

érkezett haza a rég elhagyott szülői házba. Szívét-lelkét vétki nyomják, mégis amikor a ház manói megvizsgálják, és mérlegre teszik életét, megállapítják, hogy még őrzi tiszta gyermeki szívét. A manók ugyanis megtalálják azt az aranygömböt, melyet évtizedekkel ezelőtt – Remsey Ágnes szavaival – még gyermekkorában ültettek el benne. Ez az aranygömb a templom tornyát díszítette, s az öregúr gyermekként sóvárgott utána, vágyainak szimbóluma lett, és azt a szellemiséget, költői világot jelképezi, mellyel megismeretheti a barátjává vált fiukat.

A szimbolikus utazás során – miközben együtt tatarozzák, takarítják a házat – Palkó és Sanyi meséket hallhat a születésről, a lélek útjáról, a kövek, a fák, a füvek beszédjéről, a természet titkairól, a vizekről, forrásokról, csillagokról és a tűz lángjának üzenetéről. Megismerjük az otthonteremtőket, a családot, a szomszédokat, a tágabb környezetet, Szentendrét. Az öregúr a mesékkel megnyitja képzeletüket, a nagyfiú, Palkó figyelmét a transzcendencia felé fordítja. Úgy érzi, értelmet nyert élete, melyet eddig – saját család híján – kárba vesztettnek hitt. Közös újtújról feljegyzéseket – *Titkok könyve* – készít, melyek azonban egy ponton megszakadnak. Az öregúr még részt vett a karácsonyi misén, de hogy mi történt azután vele, kideríthetetlen. Nem derül ki, hogy feljegyzései amiatt szakadnak meg, mert az erejét vesztette-e el, vagy mert a betegsége haladt előre – időközben a fiukat lefoglalta életük s az iskola. Annyi bizonyos, hogy a barátságos kis ház hatalmas tűz martalékává vált. A *Titkok könyve* viszont megkerült. A történetet Palkó fejezi be, ahogyan ő gondolja: az öregúr készült a halálra, és megtisztulva, megnyugodva távozott. A felnőttek számára *Az aranygömb* a hazatérés regénye. Remsey Ágnesnek ez a műve a gyökerek újra megtalálásáról, az eszmeiség továbbadásának képességéről, a végső hazatalálásról szól, mely elé felkészülten érkezik a lélek. Míg a gyermek – hasonlóan a *Cserepecskék* kislány figurájához – ebben a regényben is határhelyezethz ér. A nagyfiú ifjúvá érik, és az avatott irányító e küszöb átlépéséhez nyújt segítséget.

Mindkét fiú kritikus helyzetben van: édesanyjuk harmadik gyermekét várva már hosszú ideje kórházban fekszik, az apát lefoglalják a mindennapok terhei, aggodalma az anya miatt. Büntudat is terheli, így a fiatalok figyelem és irányítás nélkül maradnak. Az öregúr éppen akkor nyújt számukra segítséget, figyelmet, amikor a legnagyobb szükségük van rá, hiszen fejlődésük könnyen félrecsúszhatna. Megnyitja lelküket, szemüket a szépség, a harmónia és Isten iránt. Közösen megtett útjuk a hazatérőnek megnyugvást, az indulóknak értékes örökséget jelent.

Remsey Ágnes 1979 karácsonyán levelet kapott Török Sándor írótól, aki *Az aranygömb* című meseregényét így kommentálta: „*Nagy líra – az ehhez kellő leheletű humorral –, s csak felnőtteknek, jól felnőtteknek való. Mese- és versértő, le nem zárt felnőtteknek. Velem úgy nézem rokon. Közeli rokon, de éppen ezért igyekeztem elfogulatlanul fogadni.*”⁵

Nemcsak Török Sándor nyilatkozott elismeréssel a regényről, Végh Károly irodalomtörténész ezt írta: „*Nem túlzás a szó: misztériuma van a könyvnek. Talán csak Szabó Pál talált rá így az ember és a természet egységére, az idő múlásának könyörtelen körforgására, amely inkább békés megnyugvást hoz, mintsem zaklatottságot. Az elmúlás nem szomorú, mert tovább tudja adni minden tudását, bölcsességét [...]. A kis történetek szorosan összekapcsolódnak egymással. Sokszor mintha csak ürügyül szolgálnának egy mélyebb humánus életszemlélet, világlátás átadására. A könyv nem más, mint egy életfilozófia megjelenítése, mindenki számára érthető szavakkal.*”⁶

Remsey Ágnes a természet megismeréséből nyerhető mélyebb tudás fontosságára hívta fel a figyelmet meseregényeinek szimbolikájában. A kisleány először az élettelen dolgokat, a színes köveket, cserepeket szemléli, a fiúk az elemek – tűz, víz, levegő – és a növények – füvek, fák, gombák – titkait fürkészik. A teljesség szimbólumai is megjelennek: a gyermekekből kialakuló kör, melyből létrejön az egység; valamint a fiúk történetében lévő aranygömb.

Mindkét mesében fontos esemény az ünnep: a *Cserepecskékben* az iskolás gyerekek körtánca az „igazi ünnep”, *Az aranyömb* című regényben a karácsony ünnepe a csúcspont. Ekkor megy be az öregúr a városba, a templomba, ahol részt vesz az ünnepi misén, az embereket testvéreinek tekintti, áldozik, majd visszatér házába, ahol meggyűjtja a karácsonyi gyertyát, és megbékélve készül fel a hazatérésre.

Kilenc asszony karácsonya

A *Kilenc asszony karácsonya*, *avagy a felhők játéka* című regénynek is a karácsonyra való készülődés a témája. Remsey Ágnes dokumentumregényként határozta meg ezt a művét, amelynek cselekménye a II. világháború utáni években indul és az 1950-es években játszódik.

A fővároshoz közeli festői kisvárosban, melyben Szentendrére és környékére ismerhetünk, a 20. század válságos évtizedeiben sok menekült család húzta meg magát. Fájdalmas elszakadások, szenvedések, hányattatások után érkeztek meg, hogy megállapodjanak, otthonra leljenek. A világháborúk és az 1950-es évek társadalmi–politikai eseményei úgy szakítják ki helyükről és űzik országonvilágon át a családokat, ahogy a cselekmény-szervező, visszatérő motívumul szolgáló gomolygó felhők kavarnak. A regényben olyan nők a főalakok, akik az átélt szenvedések ellenére talpon tudnak és talpon akarnak maradni, erőt merítenek hitükből és egymásból. A vallástalanság korszakában, amikor a templomba járás is titkolni kellett, hírül veszik, hogy engedélyezték a régi kedves szokást, a „Szállást keres a Szent Család” ájtatosságát. A Szent Családhoz hasonlóan

Remsey Ágnes otthonában, Szentendre, 1990 k.

családjukkal maguk is menekülni kényszerültek otthonukból, így többen örömmel kapcsolódnak be a szervezés előkészületeibe, Emma, Margit és Márta kezdeményezésébe. A karácsony előtti kilenc este mindig másnál gyűlnek össze egy-egy órára, imádkozni, énekelni, hogy beengedjék a szállást kereső Szent Családot, melyet egy kedves porcelánszobor jelképez. Eleinte gúny és elutasítás fogadja tervüket, de idővel a Szent Család szálláskeresésének gondolata egyre többeket meghihlet, s új közösség formálódik.

„Hogy összejöhettek, az azokban az években már önmagában is egy kisebb csodának számított. De a kilenc este nem csak a kötött szertartás szép megélésének ideje lett, hanem a családok lelki bénultságából való kibontakozásának alkalmá is. Tanúbizonyosság arra, hogy a hit alapján kibontakozó szeretet hogyan képes lebontani a félelem és a gyanakvás falait, hogyan képes különböző származású és műveltségű, a történelmi viszonyok szorításától meggyötört emberekből életre szóló szeretetközösséget formálni.”⁷

Az összejövetellek mindenhol másképpen zajlanak, ki verssel, ki mesével, ki gyertyagyújtással teszi emlékezetessé az estét, Erzsébet, a tanítónő jelmezeket varr a gyerekeknek, s betlehemes játékot adnak elő. Ágnes – Remsey Ágnesre ismerhetünk ebben a szereplőben – gyermeket vár, nála az üres bölcső az érkező kised jelképe. Az imák ereje a békétlenségeket és a családi viszályt is megoldja. *„Fénylő szerepeket kaptak általa ebben az ányékos korban, aminek egyelőre még csak ők örültek. De minden történés olyan, mint a vízbeejtett kő, hullámai az idők végezetéig gyűrűznek, s akit elérnek, azt bevonják büvőkörükbe.”⁸*

A mű egyik méltatója, Szakács Áron a regény egyetemességét emelte ki; olvasatában Remsey Ágnes műve nem csupán az 1950-es évek pontos krónikája: *„Mindenhó dokumentumregényként van feltüntetve a kötet. Dokumentumregény, de nem csak az ötvenes évekből. Dokumentumregény a szeretet erejéről, az Istenbe vetett hitről, az egymásba vetett bizalomról. Dokumentumregény a Kilenc*

asszony karácsonya, ha szárazon nézzük benne az eseményeket, személyeket. Ha észrevesszük, hogy az itt megörökített csoda velünk is megtörténhet, ha hiszünk benne, hogy ez nem csak a legnehezebb időkben történhetett meg mással, akkor a felhők játéka.”⁹

Bábuk és babák

Remsey Ágnes képes-verses kalendáriumában és a *Nem tárgy, nem élőlény* című kötetében egybeszerkeszti írásait és képeit. Nem pusztán illusztrál: a szövegeknek egyenrangú társai a virágokról és babákról készült akvarellek.

Az író nő a *Nem tárgy, nem élőlény* kötetnek ezt az alcímet adta: *„a huszadik század krónikája három nyelven: babául, gyermekül és emberül.”*

„A baba egyrészt kultúrtörténeti tárgy, másrészt olyan költői figura, mely sokszor nagyon személyes része lehet az ember életének. Így válhat maga is a történelem tanújává... A könyvben felbukkannak a huszadik század különböző babatípusai. A gyárilag előállított babákon túl hangsúlyosan szerepelnek a babakészítő műhelyekben és az otthon melegében készült babák, bábuk is, mindig azzal a háttérrel, mely életre keltette őket” – így vallott munkájáról Remsey Ágnes a Kossuth Rádióban Péhl Gabriella mikrofonja előtt.¹⁰ A babákhoz fűződő történetekből szubjektív történelmi krónikaként kibomlik a 20. század egy-egy korszaka. Háttérben a történelem, és a kultúrtörténet – az előtérben a babák és az emberek sorsa.

Remsey Ágnes műveire, világlátására nagy hatással volt Hamvas Béla életszemlélete, filozófiája. Megismerkedésük körülményeiről, levelezésükről és Hamvas szellemi befolyásáról *Emlékezés Hamvas Bélára* című esszéjében írt: *„Stenciles sokszorosításban szerepelt, többek között, Hamvas Béla Az öt génusz című esszéjének néhány szemelvénye is. Akkor talákoztam írásaival először. Mondhatom, szíven talált. Szentendréről is szó volt benne, mint a*

mediterrán táj egyik magyar képviselőjéről, és engem is szoros szálak fűztek ehhez a városhoz, ahol szüleimmel és testvéreimmel gyönyörű nyarakat töltöttünk a Duna partján. Érdeklődésemre, hogyan juthatnék a teljes műhöz, a Fővárosi Könyvtárba utasítottak, ahol Hamvas Béla könyvtáros volt. Szívesen fogadott, és attól kezdve, többször kaptam tőle kéziratot vagy nyomtatott publikációt kölcsön. Különböző folyóiratokban publikált, és kiterjedt baráti köre volt. A beszélgetéseken és írásain keresztül egyre jobban megismertem filozófiájának mélységeit, ami azután életem vezérfonala lett.¹¹

Remsey Ágnes műveiben elsősorban a hamvasi beszédmód hatása követhető nyomon. Regényeinek, meséinek példázatszerű elbeszélés módjával párhuzamba állítható, hogy Hamvas meglátásait nem teóriaként, hanem „életvezetéként” határozta meg. Mindkettőjük műveiben a fő szervező erő az érzelmi misztika és az értelem egyensúlya, a lét teljességének, az egységnek a látatása, a létezés egységéhez vezető út megmutatása. Alapmotívumaik – önkeresés, beavatás, szellemi vezető, mester – is rokonságban vannak

egymással. Remsey esszészerű regénybetéteket, példázatokot is alkalmaz műveiben, ezek ugyancsak Hamvas hatásáról tanúskodnak.

Remsey Ágnes kiadott művei

- Az aranyömb.* (Meseregény). Szentendre, Pest Megyei Művelődési Központ és Könyvtár, 1990. 131 [4] o.
Nagyobb mozdulat. Kisregény. Gödöllő, Városi Múzeum, 1992. 135 o.
Verses–Képes Kalendárium (1997)
Bábuk és virágok (naptár, 1998)
Kilenc asszony karácsonya avagy a felhők játéka. (Dokumentumregény az 1950-es évekből.) [Budapest], Kairosz Kiadó, [2005]. 178 o.
Cserepecskék. [Budapest], Kairosz Kiadó, 2005. 33 [2] o.
Nem tárgy, nem élőlény. A huszadik század krónikája három nyelven: babául, gyermekül és emberül. Szentendre, Cephalion Kiadó, 2007. 193 o.

Jegyzetek

-
- 1 Remsey Ágnes: *Nagyobb mozdulat.* (Kisregény). Gödöllő, Városi Múzeum, 1992. [3.]
 - 2 Remsey Ágnes: *Nagyobb mozdulat*, i. m. 31. o.
 - 3 Remsey Ágnes: *Nagyobb mozdulat*, i. m. 53. o.
 - 4 Remsey Ágnes: *Cserepecskék.* [Budapest], Kairosz Kiadó, 2005. 30. o.
 - 5 Remsey Ágnes: *Az aranyömb.* Szentendre, Pest Megyei Művelődési Központ és Könyvtár, 1990. 135. o.
 - 6 Végh Károly kritikájának fénymásolata Pirk Veronika családi archívumában található, adatok nélkül.
 - 7 Pirk Veronika sorai Remsey Ágnes: *Kilenc asszony karácsonya avagy A felhők játéka.* (Dokumentumregény az 1950-es évekből). [Budapest], Kairosz Kiadó, é. n. [2005]. hátsó borítóján olvashatók.
 - 8 Remsey Ágnes: *Kilenc asszony karácsonya avagy A felhők játéka*, i. m. 168. o.
 - 9 Szakács Áron: Pirk Jánosné Remsey Ágnes: *Kilenc asszony karácsonya avagy a felhők játéka.* *Szentendre és Vidéke*, 13. évf. 44. sz. 12. o.
 - 10 Pirk Veronika személyes közlése, Szentendre, 2011. szeptember 27.
 - 11 Pirk Jánosné Remsey Ágnes: Emlékezés Hamvas Bélára. In: *Párbeszéd: Hamvas Béla és a képzőművészet.* Szerk.: Mazányi Judit. Szentendre, Pest Megyei Múzeumok Igazgatósága, 1997. 10. o.

Tímea Major

Ágnes Remsey's literary works

Ágnes Remsey (1915–2010) is primarily known as an applied artist. She started writing in the 1950s in order to counterbalance her hard life by creating an imaginary world. Her book entitled *A Bigger Move*, which is a documentary novel, a saga and a Bildungsroman in one, commemorates not only the painter Jenő György Remsey and the applied artist Vilma Frey, but also her parents' generation and the members of the Gödöllő Colony of Artists. The book is an important historical source documenting the everyday life of the Gödöllő Colony of Artists.

Ágnes Remsey's most outstanding writings are her fairy tale novels. The heroine of her symbolic work, *Shards* is a little girl. Before entering school, she learns about and experiences completeness under the intellectual guidance of an old instructress. *Golden Ball* was written for both adults and children. In the novel, two little boys discover the world, different external and internal landscapes with a lonely old man. During the symbolic journey, the tales told by the old man turn the elder boy's attention to transcendency.

Ágnes Remsey defined the genre of *Nine Wives' Christmas or Clouds' Game* as a documentary novel. The story begins in the years after World War II, but most of the plot takes place during the 1950s. The topic of the book is spiritual

preparation for Christmas. Its heroines are women who, despite the suffering they experienced, want to stand on their own feet by deriving strength from their faith and each other. Eventually, they succeed.

In Ágnes Remsey's book entitled *No Object, No Living Creature*, watercolours of flowers and dolls are just as important as texts. In her work, *The Chronicle of the Twentieth Century in Three Languages (in Dollish, Childish and Human)*, we can see paintings of dolls evoking family memories. A twentieth century period evolves from each doll story as a subjective historical chronicle.

The intellectual influence of Béla Hamvas can be felt in Ágnes Remsey's works. The parabolic narrative style she used in her novels and tales resembles Hamvas's writing style. The works of both authors are based on the balance between emotional mysticism and reason. Their basic motives are similar as well: both of them wrote about the importance of self-seeking, initiation, the existence of an intellectual leader or a master.

Although literary criticism failed to pay enough attention to Ágnes Remsey's works, a lot of readers know her books, and look forward to the publication of her manuscripts.

SZŐNYEGTERVEK, SZŐNYEGEK A REMSEY ÉS A PALOTÁS MŰHELYBŐL

1. Remsey Ágnes: Leány-szoba szőnyeg terve

2. Remsey Ágnes: Sárközi tulipános szőnyegterv

3. Remsey Jenő: Királyi magyar, szőnyegterv

4. Remsey Ágnes: Eredeti magyar szőnyegterv

5. Remsey Ágnes: Szőnyegterv

6. Remsey Ágnes: Sárközi tulipános szőnyegterv
Malonyay Dezső: *A magyar nép művészete*, 1907 alapján

7. Remsey Ágnes:
Szőnyegterv
kisászsiai mintával

8. Remsey Ágnes:
Csomózott szőnyeg
kisászsiai mintával

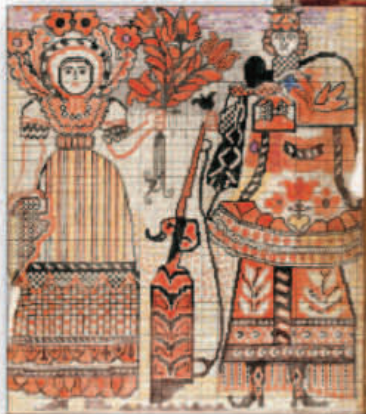

9. Remsey Ágnes: Csomózott szőnyeg, 1940 körül
10. Remsey Ágnes: Szőnyegterv

11. Remsey Ágnes: Népi motívumos csomózott faliszőnyeg
11.1 szőnyegrészlet fémlappal

12. Remsey Ágnes:
Somogyi betyáros szőnyegterv

13. Remsey Ágnes:
Somogyi betyáros szőnyeg

14. Remsey Ágnes:
Csomózott szőnyeg, 1940 előtt

15. Remsey Ágnes:
Szőnyeg rézsútos virágmotívumokkal

REMSEY ÁGNES VIRÁGAKVARELLJEI

1. Bogáncs, akvarell, papír, 52x42 cm
2. Vadrózsa, akvarell, papír, 41x34 cm

3. Nyírfág (Ősz), akvarell, papír, 52x42 cm

4. Hajnalka, akvarell, papír, 52x42 cm

5. Klemátisz, akvarell, papír, 45,5x30 cm

6. Írisz, akvarell, papír, 65x46 cm

7. Szarkaláb, akvarell, papír, 48x31,5 cm

8. Óriás pitypang, akvarell, papír, 61x43 cm

REMSEY ÁGNES BABÁI

1. Kötéltáncos, textil, 65 cm
(fotó: Pirk Ambrus)

2. Tavasz tündér (Titánia), textil, 56 cm

3. Karnevál herceg, textil, 67,5 cm
Fehér bohóc piros gallérral, textil, 68 cm

4. Korhely bohóc, textil, 63 cm

5. Manó varázsgömbel,
textil, 60 cm (fotó: Pirk László)

6. Kőkőjszi, textil, 70 cm (fotó: Pirk Veronika)

7. Tamariskusz,
textil, 80 cm (fotó: Pirk Veronika)

8. Ophélie, textil, 69 cm (fotó: Pirk Veronika)

Szőnyegtervek, szőnyegek a Remsey és a Palotás műhelyből

- 1. Remsey Ágnes: Leány-szoba szőnyeg terve**
eredeti paszpartuban, felirat belül:
Remsey Ágnes: Leány-szoba szőnyeg a terven: Remsey Jenő pecsétje,
ceruza, akvarell, milliméterpapír,
kartonra ragasztva,
180x110 mm, 435x310 mm
magántulajdon
elsőként reprodukálva: Gödöllői Városi Múzeum,
A gödöllői szőnyeg 100 éve, kat. sz. 176
 - 2. Remsey Ágnes: Sárközi tulipános szőnyegterv**
eredeti paszpartuban, felirat Remsey Iván
kézírásával: Remsey Ágnes: Sárközi szőnyeg,
Remsey Jenő pecsétje, Remsey Jenő kézírásával:
sárközi szőnyeg, akvarell, papír, 80x120 mm,
hátral: Remsey Ágnes – terv székel motívumok magyar perzsa
140x197 mm, 510x365 mm
j.b.k. Remsey Jenő
magántulajdon
repr.: GVM, A gödöllői szőnyeg 100 éve, kat. sz. 179
 - 3. Remsey Jenő: Királyi magyar, szőnyegterv**
tus, akvarell, toll, milliméterpapír
kartonra ragasztva,
422x308 mm, felirat:
REMSEY JENŐ: KIRÁLYI MAGYAR
magántulajdon
repr.: GVM, A gödöllői szőnyeg 100 éve, kat. sz. 187
 - 4. Remsey Ágnes: Eredeti magyar szőnyegterv**
felirat: Remsey Szőnyeg és Gobelin műhely Gödöllő,
Erdő u. 6.
alul: Remsey Jenő pecsétje, Eredeti
Magyar szőnyeg felirat, hátul: Remsey
Ágnes Magyar perzsa, székel motívumok,
tus, akvarell, milliméterpapír,
fekete kartonra ragasztva,
366x270 mm, 510x365 mm
j.b.k. Remsey Jenő
magántulajdon
repr.: GVM, A gödöllői szőnyeg 100 éve, kat. sz. 178
 - 5. Remsey Ágnes: Szőnyegterv**
akvarell, papír, 390x230 mm
magántulajdon
repr.: GVM, A gödöllői szőnyeg 100 éve, kat. sz. 181
 - 6. Remsey Ágnes: Sárközi tulipános szőnyegterv**
Malonyay Dezső: A magyar nép művészete, 1907 alapján
akvarell, papír, 530x420 mm
magántulajdon
repr.: GVM, A gödöllői szőnyeg 100 éve, kat. sz. 180
 - 7. Remsey Ágnes: Szőnyegterv kisázsiai mintával**
akvarell, papír, 465x360 mm
magántulajdon
 - 8. Remsey Ágnes: Csomózott szőnyeg kisázsiai mintával**
gyapjú, 225x145 cm
magántulajdon
repr.: GVM, A gödöllői szőnyeg 100 éve, kat. sz. 196
 - 9. Remsey Ágnes: Csomózott szőnyeg, 1940 körül**
gyapjú, 310x420 cm
Iparművészeti Múzeum, Budapest, ltsz. 92.108.
repr.: GVM, A gödöllői szőnyeg 100 éve, kat. sz. 195
 - 10. Remsey Ágnes: Szőnyegterv**
akvarell, ceruza, papír, 100x110 mm
magántulajdon
 - 11. Remsey Ágnes: Népi motívumos csomózott faliszőnyeg**
gyapjú, 180x108,5(+25) cm,
j.b.l. fémlap felirat: PALOTÁS MŰHELY GÖDÖLLŐ HUNGARY
magántulajdon
repr.: GVM, A gödöllői szőnyeg 100 éve, kat. sz. 199
- 11.1 Szőnyegrészlet fémlappal**
- 12. Remsey Ágnes: Somogyi betyáros szőnyegterv**
akvarell, papír, 535x490 mm
magántulajdon
repr.: GVM, A gödöllői szőnyeg 100 éve, kat. sz. 183
 - 13. Remsey Ágnes: Somogyi betyáros szőnyeg**
gyapjú, csomózott
146,5(+14,5+17)x92 cm
magántulajdon
repr.: GVM, A gödöllői szőnyeg 100 éve, kat. sz. 197
 - 14. Remsey Ágnes: Csomózott szőnyeg, 1940 előtt**
gyapjú, 207x104,5 cm
Arte Galéria, Budapest
repr.: GVM, A gödöllői szőnyeg 100 éve, kat. sz. 200
 - 15. Remsey Ágnes: Szőnyeg részsútos virágmotívumokkal**
gyapjú, 180x105 cm (+15 cm)
magántulajdon